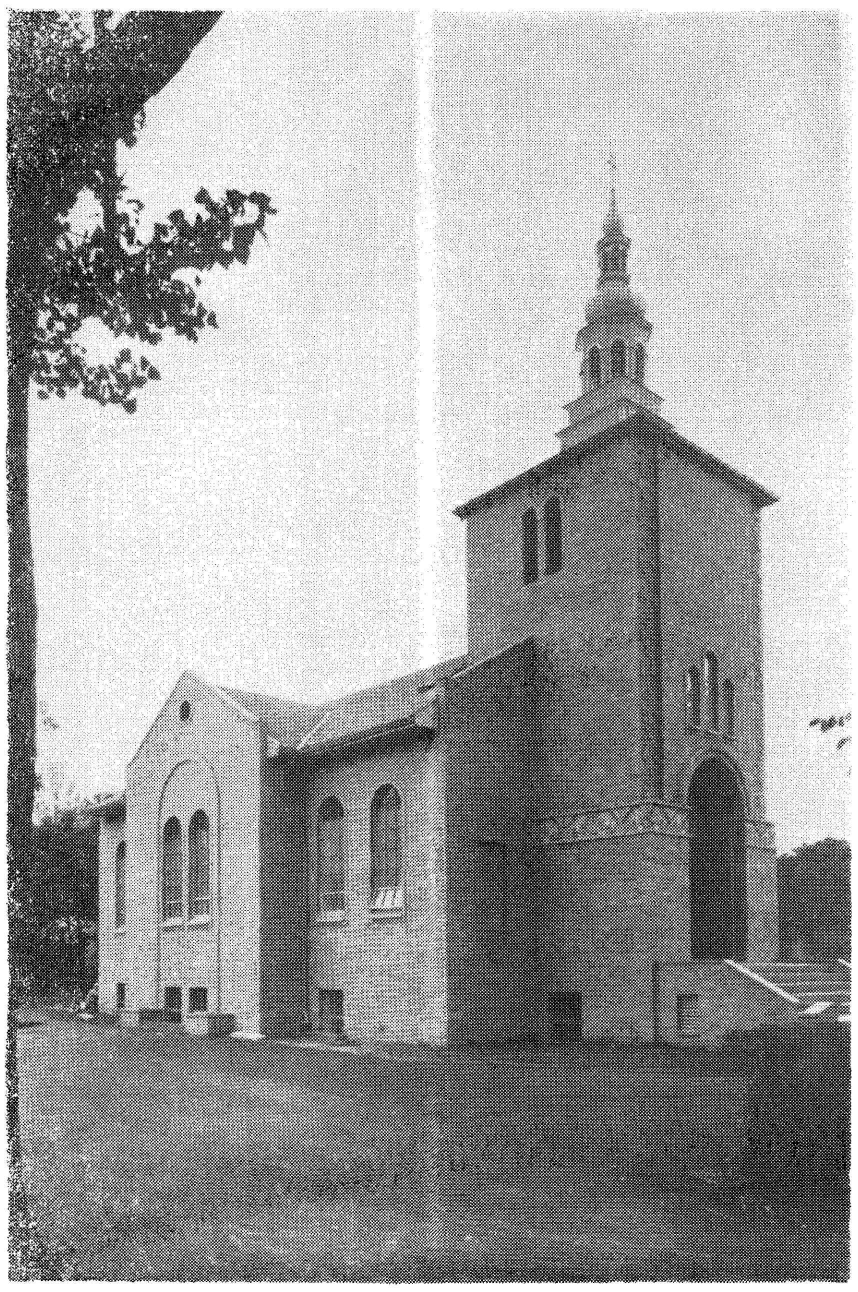
ГАЗЭТА БЕЛАРУСАЎ У ВОЛЬНЫМ СЬВЕЦЕ ЦАНА — PRICE $ 1.00

Беларус

BIELARUS — BYELORUSSIAN NEWSPAPER IN THE FREE WORLD
POST ADDRESS: BIELARUS, P. O. BOX 109, JAMAICA, N. Y. 11431. Tel.: (212) 380-2036

Год. XXVI, № 235 New York, November — Лістапад 1976 Vol. XXVI. № 235

25-Я ЎГОДКІ ПАРАХВІІ БАПЦ У КЛІЎЛЕНЬДЗЕ

Царква Жыровіцкае Божае Маці ў Кліўленьдзе

Сяньняшні Кліўленд міліённы горад у штаце Огаё, шырака ведамы, як адзін з цэнтраў цяжкае прамысловасьці Амэрыкі. З гэтае прычыны сюды прыбывала шмат палітычнае й эканамічнае эміграцыі яшчэ перад Першай Сусьветнай вайною, якая стварыла тут свае калёніі й зарганізаваныя групы, як нацыянальныя, гэтак і рэлігійныя. На сяньняшні дзень у Кліўленьдзе налічваецца каля паўсотні актыўных нацыянальных групаў і шмат нацыянальных цэркваў, зь якіх 26 цэркваў праваслаўных каля 11-ці розных юрысдыкцыяў.

Беларуская эміграцыя ў Кліўленьдзе зусім маладая. Яна арганізацыйна афармілася толькі ў 1950 годзе, калі прыбылі сюды вялікія групы Беларусаў з ДП-лягераў Заходняй Нямеччыны. Аднак за кароткі час яна патрапіла тут наладзіць сваё рэлігійнае жыцьцё й пабудаваць сваю прыгожую царкву, заснаваць беларускія нацыянальна-грамадзкія арганізацыі, як Аддзел Беларуска-Амэрыканскага Задзіночаньня, Аддзел Арганізацыі Беларуска-Амэрыканскай Моладзі, Беларускае Жаноцкае Згуртаваньне й прыдбаць сваю маемасьць — Беларускі Грамадзкі Цэнтр „Полацак". Гэтым самым беларуская эміграцыя ў Кліўленьдзе дагнала прыбылыя сюды раней іншыя нацыянальныя эміграцыі й поўнасьцяй улілася ў жыцьцё гораду. Яна сваёй нацыянальнай актыўнасьцяй хутка сталася добра ведамай як у Кліўленьдзе, гэтак і вонках яго. Вялікую ролю ў заснаваньні й разьвіцьці беларускае калёніі ў Кліўленьдзе адыграла царква.

Сёлета споўнілася 25 год ад часу, калі 14 кастрычніка 1951 году Архіяпіскап Васіль зь Нью Ёрку наведаў Кліўленд і склікаў агульны сход праваслаўных Беларусаў, на якім быў выбраны часовы Царкоўны Камітэт. Мэтаю Камітэту было зарганізаваньне парахвіі й прыдбаньне будынку пад царкву.

Парахвіяльная Рада з царкоўным прытчам на сваім паседжаньні 24 верасьня сёлета й пастанавілі адзначыць 25-годзьдзе ад заснаваньня Парахвіі БАПЦ Жыровіцкае Божае Маці асабліва ўрачыста, так як Парахвія мае права ганарыцца пабудаваньнем першай у ЗША собскай прыгожай царквы. Каб зрабіць гэта больш урачыста й шырака, Парахвіяльная Рада пастанавіла запрасіць на сьвяткаваньне ўгодкаў усё духавенства БАПЦ ЗША й Канады, усе парахвіяльныя рады, старшыняў галоўных управаў і аддзелаў Беларуска-Амэрыканскага Задзіночаньня й Арганізацыі Беларуска-Амэрыканскай Моладзі ды разрэклямаваць належна гэтыя ўгодкі ў гарадзкой англамоўнай прэсе.

Угодкавае сьвяткаваньне пачалося ў сыботу 23 кастрычніка а 7-ай гадзіне ўвечары ўрачыстай вячэрняй, якую адправіў Архіяпіскап Мікалай у суслужэньні сьвятароў і пратадыякана ў прысутнасьці Ўладыкі Мітрапаліта Андрэя. У нядзелю 24 кастрычніка перад абедам адбылася архірэйская літургія, якую адправіў Мітрапаліт Андрэй у суслужэньні Архіяпіскапа Мікалая з Таронта, а Максіма з Дэтройту, а. Рыгора зь Нью Ёрку, Пратадыякана Міхася й сямёх прыслужнікаў. Царкоўны хор пад кіраўніцтвам новага й здольнага дырыгента Уладзімера Літвінкі прыгожа выконваў напевы ў часе літургіі й малебену. Падчас Божае Службы а. Рыгор зь Нью Ёрку сказаў прыгожую пропаведзь у ангельскай мове, у якой моцна падчыркнуў важнасьць рэлігіі ў жыцьці сям'і й народу.

У канцы Божай Службы Мітрапаліт Андрэй, назваўшы дзень сьвяткаваньня важным гістарычным мамэнтам, прачытаў глыбака апрацаваны даклад на тэму 685-ых угодкаў зацьверджаньня Наваградзкай Мітраполіі Канстантынопальскім Патрыярхам. Пасьля літургіі быў адслужаны малебен у чэсьць Патронкі Царквы Жыровіцкае Божае Маці.

Пасьля царкоўных службаў усе зыйшлі наніз у царкоўную залю, дзе чакаў смачны й багаты абед, падрыхтаваны нашымі жанчынамі. Абед распачаўся малітваю й багаслаўленьнем уладыкаў. Неззабаўга пасьля гэтага распачалася праграма, якую адчыніў старшыня Парахвіяльнае Рады. Прывітаўшы духавенства, прадстаўнікоў арганізацыяў, гасьцей і парахвіянаў ды падзякаваўшы ўсім ім за ўдзел у сьвяткаваньні, ён прадставіў сына Бурмістра гораду Ралфа Пэрка малодшага, які прачытаў Праклямацыю Бурмістра на 25-я ўгодкі Парахвіі. Пасьля гэтага старшыня Парахвіяльнай Рады перадаў вядзеньне праграмы Архіяпіскапу Мікалаю.

Уладыка Мікалай, прывітаўшы прысутных, шчыра падзякаваў хору й ягонаму дырыгенту Ул. Літвінку за прыгожы сьпеў падчас Божае Службы. Тады Ўладыка прадставіў праф. Аўгена Каханоўскага, які прачытаў грунтоўна апрацаваны даклад на тэму 25-цігодзьдзя Парахвіі. Як сьветка й удзельнік заснаваньня Парахвіі, ён апісаў ейныя пачаткі й пазьнейшае разьвіцьцё, набыцьцё царкоўнае маемасьці, пабудову царкоўнага будынку, зазначыўшы ахвярны ўдзел парахвіянаў ува ўсіх гэтых падзеях. Ён таксама падчыркнуў важную ролю нашае царквы ў іншых галінах дзейнасьці, як вядзеньне Беларускае сыботняе школы, выдавецкая дзейнасьць, агульная рэпрэзэнтацыя Беларусаў навонкі й ейнае значаньне для беларускай калёніі ў Кліўленьдзе. Рэфэрат зрабіў на прысутных добрае ўражаньне й быў выслуханы зь вялікай увагай.

Пасьля дакладу Ўладыка Мікалай прадставіў гасьцей сьвятароў і прадстаўнікоў арганізацыяў, якія ў свой чарод віталі Кліўлендцаў зь іхнымі ўгодкамі й жадалі далейшых дасягненьняў на будучыню. Ад украінскіх цэркваў і вялікае колькасьці прысутных Украінцаў віталі прат. Сьцяпан Ганковіч і Фёдар Каваленка. Ад суродзічаў з Канады віталі старшыня Парахвіяльнай Рады Прыходу БАПЦ Сьв. Кірылы Тураўскага Барыс Кірка, ад Беларускага Мастацка - Выдавецкага Клюбу „Пагоня" й ад Згуртаваньня Беларусаў Канады вітаў Кастусь Акула, вітаў таксама сп. Целеш. Ад Беларусаў Дэтройту прывітаў ген. д-р Я. Сажыч. Ад Галоўнай Управы БАЗА прыгожымі й глыбока патрыятычнымі словамі вітаў ейны старшыня Антон Шукелайць. Ёнжа перадаў прывітаньне ад галоўнага рэдактара газэты „Беларус" д-ра Станіслава Станкевіча й ад старшыні Беларускага Жаноцкага Згуртаваньня ў Нью Ёрку Зінаіды Станкевіч. Спасярод прысутных гасьцей віталі архітэкт А. Назарэц, сп-ня Ніна Амброзія, якая прадэклямавала свой прывітальны верш, і іншыя, а ў канцы вітаў а. Рыгор ад Парахвіі БАПЦ Сьв. Кірылы Тураўскага у Нью Ёрку.

Пасьля гэтага Мітрапаліт Андрэй прачытаў прысланыя пісьмовыя прывітаньні ад сакратара Кансысторыі БАПЦ прат. Васіля Кендыша, прат. Карпа Стара ад Парахвіі БАПЦ у Дэраты, Нью Джэрзі, ад прат. М. Мігая з Таронта, ад Парахвіяльнай Рады Парахвіі БАПЦарквы ў Гайлэнд Парку, Н. Дж., і іншых.

У мастацкай частцы танцавальная група мясцовага Аддзелу Арганізацыі Беларуска-Амэрыканскае Моладзі пад кіраўніцтвам Марусі Каваленкі выканала два беларускія народныя танцы „Лявоніху" й „Крыжачок". Жаноцкі хор „Васількі" пад кіраўніцтвам Ул. Літвінкі вельмі прыгожа прапяяў тры беларускія народныя песьні: „А ў полі вярба", „Ручнікі" й „Ой і сеяла Ульляніца лянок". На заканчэньне ўсяе праграмы быў разьдзелены традыцыйны каравай, адмыслова зрыхтаваны на юбілейнае сьвята.

Сьвяткаваньне 25-ых угодкаў Парахвіі БАПЦ у Кліўленьдзе наагул прайшло вельмі ўдала й шырака выклікала зычлівыя водгукі, за што належыцца вялікая падзяка ўсім тым, што да гэтага спрычыніліся. На вялікі жаль, ня ўсе змаглі прысутнічаць на абедзе, бо царкоўная заля не магла ўсіх памясьціць. Парахвіяльная Рада не прадбачыла гэткае вялікае колькасьці ўдзельнікаў сьвяткаваньня й не забясьпечыла большага памяшчэньня.

Прысутны

У часе ўрачыстага абеду сын Бурмістра Ралфа Пэрка сп. Ралф Пэрк малодшы чытае Праклямацыю

Духавенства пасьля аблачэньня Ўладыкаў
Зьлева направа: Пратадыякан Міхась, а. Рыгор, Архіяпіскап Мікалай, Мітрапаліт Андрэй, а. Максім, ля аналою дырыгент Ул. Літвінка

КАНФЭРЭНЦЫЯ ДЭМАКРАТЫЧНАЙ РАДЫ НАЦЫЯНАЛЬНАСЬЦЯЎ

Пры Нацыянальным Камітэце Дэмакратычнае партыі ЗША, наўзор фэдэрацыі этнічных групаў Рэспубліканскае партыі, паўстала нядаўна Дэмакратычная Рада Нацыянальнасьцяў (ДРН). ДРН актывізавалася адно напярэдадні выбараў, але спадзяецца працягваць сваю актыўнасьць і ў будучыні.

У Нью Ёрку 27 кастрычніка сёлета адбылася канфэрэнцыя ДРН на тэму „Стратэгія свабоды". Сярод іншых праблемаў, якія абмяркоўваліся на канфэрэнцыі, было пытаньне свабоды для народаў Усходняе й Цэнтральнае Эўропы. Канфэрэнцыя, абмеркаваўшы гэтае пытаньне, прыняла наступную рэзалюцыю:

„Дзеля таго, што амэрыканскія грамадзяне ўсходняэўрапейскага й цэнтральнаэўрапейскага паходжаньня непахісна супрацьставяцца камуністычнай дамінацыі сваіх ранейшых радзімаў;

„Дзеля таго, што амэрыканскія грамадзяне ўсходняэўрапейскага й цэнтральнаэўрапейскага паходжаньня горача адданыя справе свабоднага карыстаньня ўсімі асноўнымі людзкімі правамі ў гэных краёх;

„Дзеля таго, што праводжаньне ў жыцьцё свабоды ў гэных краёх павінна дасягацца, прапагандавацца й пашырацца ўсімі магчымі спосабамі;

„Дзеля гэтага Дэмакратычная Рада Нацыянальнасьцяў пры Нацыянальным Камітэце Дэмакратычнае Партыі станоўка падтрымвае пазыцыю Губэрнатара Картэра ў тым, што да вызваленьня народаў Усходняе й Цэнтральнае Эўропы трэба актыўна імкнуцца ды што яно павінна быць дасягнутае пры дапамозе ўсіх належных і легальных сродкаў".

Удзельнікі канфэрэнцыі, што азнаёмленыя з навакольлем Губэрнатара Картэра, адзначаюць, аднак, што пазыцыя, якую заняла Дэмакратычная Рада Нацыянальнасьцяў і прынятая ёю рэзалюцыя, не абавязкава павінны супадаць з пaглядамі Картэравых дараднікаў.

Нам цікава ведаць пагляды ў гэтым пытаньні Картэравых дараднікаў, але асабліва важна ведаць, што думае пра гэта сам будучы Прэзыдэнт, які яшчэ афіцыйна не пацьвердзіў Рэзалюцыі Дэмакратычнай Рады Нацыянальнасьцяў, але таксама й не запярэчыў ёй. Незалежна ад таго, як канчаткова выкляруецца пазыцыя будучага Прэзыдэнта ў пытаньні паняволеных расейскім камунізмам народаў, Рэзалюцыю ДРН застаецца горача вітаць і пажадаць, каб выказаныя ў ёй прынцыпы здабывалі штораз большае кола прыхільнікаў і пасьлядоўнікаў у радох Дэмакратычнае Партыі Амэрыкі.

Пра Беларусаў Нью Джэрзі будзе шырака гаварыцца ў рыхтаванай да друку юбілейнай кнізе штату, што выйдзе з друку да канца сёлетняга году. Артыкул пра Беларусаў апрацаваў др. Вітаўт Кіпель. Др. В. Кіпель апублікаваў таксама агляд савецкага геалягічнага часапісу за 1974 год у амэрыканскім часапісе „Экономік Джэолоджы" (т. 71, № 6, 1876).

УВАГА! — ВАЖНАЕ — УВАГА!

Апошні тэрмін, да якога можна прысылаць нам $ 10 за зьмяшчэньне ў наступным нумары „Беларуса" Вашага імя й прозьвішча разам зь імёнамі Вашых сем'янінаў у супольным калядным і навагоднім павіншаваньні, а таксама $ 25 за індывідуальнае павіншаваньне на дзьвюх шпальтах — ПЕРАСУНУТЫ да 30 лістапада сёлета.

Віншавальная калёнка будзе ў новым мастацкім афармленьні мастачкі Ірэны Рагалевіч.

УСІМ ТЫМ, ШТО НЯ ЎРЭГУЛЮЮЦЬ СВАЕЙ ЗАДОЎЖАНАСЬЦІ ЗА ГАЗЭТУ ДА КАНЦА ГЭТАГА ГОДУ, ДАЛЕЙШАЯ ЕЙНАЯ ВЫСЫЛКА, ПАЧЫНАЮЧЫ ІЗ СТУДЗЕНЯ 1977 ГОДУ, БУДЗЕ СПЫНЕНАЯ!

BIELARUS

Byelorussian Newspaper in the Free World
Published monthly by
BYELORUSSIAN-AMERICAN ASSOCIATION. Inc.
Subscription $10.00 yearly.

„БЕЛАРУС" — Газэта Беларусаў у Вольным Сьвеце.
Выходзіць месячна. Рэдагуе Калегія.
Выдае: Беларуска-Амэрыканскае Задзіночаньне.
Выпіска зь перасылкаю — 10.00 дал. на год.
Незамоўленыя рукапісы назад не зьвяртаюцца.
Артыкулы, падпісаныя прозьвішчам аўтара, могуць выражаць пагляды, зь якімі Рэдакцыя не згаджаецца.

НА 80-Я ЎГОДКІ МІКОЛЫ ШЧАКАЦІХІНА

Часапіс „Маладосьць" у сваім верасенскім нумары сёлетняга году ў сталай сваёй рубрыцы „Ці помнім мы ўсё?" прыгадаў, што 13 кастрычніка сёлета спаўняюцца 80-я ўгодкі ад нараджэньня выдатнага беларускага мастацтваведа Міколы Шчакаціхіна. Не зважаючы на гэтае паведамленьне, сам-жа часапіс „Маладосьць" у сваім сёлетнім кастрычніцкім нумары гэтых важных для беларускай культуры ўгодкаў не адзначыў ніводным словам. Ня былі адзначаныя гэтыя ўгодкі і ў часапісах „Полымя" й „Беларусь". Асабліва зьдзіўляе тое, што й тыднёвік „Літаратура і Мастацтва", будучы газэтай прысьвечанай бягучым падзеям у літаратуры й мастацтве Беларусі, не адзначыў гэтых угодкаў таксама.

Кім-жа быў для Беларусі Мікола Шчакаціхін і якія ягоныя заслугі для гісторыі беларускага мастацтва дый наагул для беларускай нацыянальнай культуры?

Сваю манаграфію пра Міколу Шчакаціхіна, выдадзеную ў 1968 годзе выдавецтвам „Навука і тэхніка" ў сэрыі папулярна-навуковых нарысаў пра выдатных дзеячоў беларускае культуры, малады беларускі мастацтвавед Арсень Ліс закончыў гэткімі словамі: **„Сёньня таленавітая спадчына Міколы Шчакаціхіна вернутая народу, якому яна, складзеная шчырым сэрцам і высокім розумам, належала кожным сваім радком, кожнай часьцінкай".**

Нажаль, спадчына гэтая вернутая народу адно тэарэтычна. Арыштаваны ў 1930 годзе як беларускі нацыянал-дэмакрат і высланы ў Башкірыю, дзе ў 1940 годзе й памёр, напрыканцы 50-х гадоў, разам зь іншымі арыштаванымі ў пагромных 30-х гадох дзеячамі беларускай культуры, Мікола Шчакаціхін дачакаўся сваёй, хоць і пасьмертнай ужо, рэгабілітацыі. Аднак ніводная з навуковых працаў Міколы Шчакаціхіна ня была перавыдадзеная ў Беларусі й ня сталася, наўсуперак словаў Лісавай манаграфіі, „вернутай народу". Затое асаблівае вымовы набірае перавыданьне Шчакаціхінавае манаграфіі „Нарысы зь гісторыі беларускага мастацтва", гэнай „галоўнай задумы ягонага жыцьця", як кажа Арсень Ліс, за мяжой. Перавыдала яе ў 1970 годзе ў Нью Ёрку Беларускае Навуковае Таварыства ймя Праньціша Скарыны.

Мікола Шчакаціхін у беларускім культурным жыцьці першага й пачатку другога савецкага дзесяцігодзьдзя постаць у некаторым сэньсе ўнікальная. Яна шмат у чым прыгадвае гэткую-ж выняткава ўнікальную постаць у беларускай літаратуры папярэдняе нашаніўскае пары — Максіма Багдановіча. Як ведама, у раньняй біяграфіі Максіма Багдановіча былі ўсе перадумовы дзеля таго, каб ён стаўся расейскім паэтам, як гэта трапна адзначыў Міхась Стральцоў у сваім прыгожым нарысе „Ад Максіма кніжніка пачатак". Тымчасам, хоць і адарваны ад бацькаўшчыны ды навучыўшыся беларускай мовы адно кніжным шляхам, Максім Багдановіч гэтак глыбака пранік беларускім патрыятызмам, што стаўся выдатным беларускім паэтам, наватарам і піянэрам у прысваеньні нашай паэзіі найлепшых узораў сусьветнае літаратуры.

Падобна й Мікола Шчакаціхін. Пра нацыянальнае паходжаньне ягонага бацькі ў манаграфіі Арсеня Ліса сказана вось што: **„Можна ня без падстаў дапусьціць, што бацька Міколы Шчакаціхіна паходзіў зь Беларусі. Бо адкуль у прыроджанага масквіча ўзьнікла ня толькі думка, а й патрэба пісацца Беларусам і месцам нараджэньня называць горад Магілёў. Гэтыя зьвесткі знаходзім у даведніку „Навуковыя супрацоўнікі СССР", выдадзеным у 1925 годзе, паўтораны яны і ў сьпісе навуковых супрацоўнікаў Інстытуту Беларускай Культуры, які захоўваецца ў архіве Акадэміі навук БССР".**

Ураджэнец Масквы і ўзгадаваны ў расейскім культурным асяродзьдзі, Мікола Шчакаціхін, перабраўшыся ў 1922 годзе ў Беларусь ды пачаўшы чытаць курс гісторыі беларускага мастацтва на Беларускім Дзяржаўным Унівэрсытэце ў Менску, упяршыню самавызначыўся, як беларускі патрыёт. Гэтая акалічнасьць не магла не ўсхваляваць Арсеня Ліса, у манаграфіі якога, між іншым, чытаем:

„Пазьней, чым больш пазнаваў малады вучоны Беларусь, чым глыбей пачынаў адчуваць яе гісторыю, мастацтва, яе народ, тым больш лічыў яе краем свайго духовага нараджэньня. Сюды прыйшоў ён, пакліканы голасам свайго прызваньня, Беларуская зямля напаіла яго сэрца ўзвышанай любоўю. Праца на яе карысьць, дзеля яе культурнага росквіту, дзеля яе дабра зрабіла яго моцным, дала магчымасьць шырока разгарнуцца яго таленту".

Арсень Ліс прыгадаў вельмі цікавую ў гэтым сэньсе адну акалічнасьць у сувязі з прачытанай Шчакаціхінам публічнай лекцыяй у 1924 годзе на курсе беларусаведы пра гісторыю беларускага мастацтва: **„Лектар зьдзівіў слухачоў, якія ведалі, што Шчакаціхін год таму назад упяршыню пачуў жывое беларускае слова, сваёй дасканалай мовай".**

Забягаючы трохі наперад, Арсень Ліс пісаў далей: **„Можна адзначыць, што ў 1925 годзе Шчакаціхін быў назначаны стылістам навуковых выданьняў Інбелкульту, якія, як ведама, выходзілі ўсе на беларускай мове".**

„Нарысы зь гісторыі беларускага мастацтва", выдадзеныя ў 1928 годзе ў Аддзеле гуманітарных навук Інстытуту Беларускае Культуры, былі адно першым томам задуманае й разьлічанае на пяць тамоў капітальнае працы. Гэты першы том абыймаў курганныя помнікі беларускага прыкладнога мастацтва дагістарычнае эпохі ды беларускае архітэктурнае мастацтва XI-XVI стагодзьдзяў. Гэта было першае ўсыстэматызаванае дасьледваньне згаданых галінаў беларускага мастацтва дадзенае эпохі. Ужыцьцёвіць гэтае вялізарнае „задумы ўсяго жыцьця" Міколу Шчакаціхіну з прычыны ягонага арышту гэтак і не ўдалося. Аднак і першы том „Нарысаў зь гісторыі беларускага мастацтва", што ў 1928 годзе пабачыў сьвет, а нядаўна перавыдадзены ў Нью Ёрку, прадстаўляе сабой вялікую навуковую й нацыянальную каштоўнасьць.

Мікола Шчакаціхін старанна й добрасумленна прастудыяваў усе ранейшыя працы рускіх, польскіх і заходніх вучоных пра помнікі як курганнага прыкладнога мастацтва Беларусі, гэтак і беларускага дойлідства XI-XVI стагодзьдзяў, увёў свае трапныя карэктывы да шмат якіх памылковых высноваў некаторых беларускіх і чужых вучоных, дапоўніў вынікі іхных дасьледваньняў собскімі досьледамі на мясцох. Ды ўсё гэта належна ўсыстэматызаваў і асэнсаваў з пазыцыяў сучаснае навукі, што ягоныя „Нарысы зь гісторыі беларускага мастацтва" прынесьлі трывалкі здабытак для беларускай мастацтваведнай навукі.

Другім ня менш важным дасягненьнем Шчакаціхінавай працы тое, што ён патрапіў і навукова абаснаваць высокую ступень арыгінальнасьці, апрычонасьці й нацыянальнай самабытнасьці архітэктурнага мастацтва Беларусі ў XI-XVI стагодзьдзях, а тым самым сьцьвердзіць высокі культурны ўзровень Беларусі ў далёкай мінуўшчыне.

Гэтак у царкоўнай архітэктуры Смаленску, Полацку й Віцебску крыніцамі вонкавага ўплыву было бізантыйскае будаўніцтва, якое, аднак, як сьцьвердзіў Шчакаціхін, ішло ня беспасярэдня зь Бізанцыі, а з Малой Азіі, галоўна із Сырыі за пасярэдніцтвам Каўказу, прыймаючы на сябе некаторыя ўплывы раманскага стылю із Захаду й даючы на беларускай глебе свае апрычоныя формы ды ў гэткім-жа відзе перадаючы іх будаўніцтву Ноўгараду й Пскова. Асобнае месца вызначае Шчакаціхін горадзенскай Каложы XII стагодзьдзя, якая, будучы цалком незалежнай ад бізантынскага ўплыву й пры некаторых асаблівасьцях уплываў заходніх, становіць сабой найлепшы прыклад апрычонага беларускага дойлідства.

Аналізуючы замкавае ваеннае будаўніцтва Заходняе Беларусі XIII-XVI стагодзьдзяў, Шчакаціхін выводзіць ягоныя ўзоры ад нямецкае, галоўна крыжацкае готыкі, што ўзноў-жа на беларускай глебе вытварыла шмат сваіх апрычоных нацыянальных асаблівасьцяў. Шчакаціхін піша:

„Калі да XVI сталецьця мы можам казаць толькі аб готыцы ў Беларусі (пры гэтым ласьне аб нямецкай готыцы), — дык пачынаючы з гэтага часу мы павінны ўжо казаць аб асобнай беларускай готыцы, укладаючы ў гэтае паняцьце ня толькі тэрытарыяльны, але таксама й фармальна-стылістычны сэнс".

У замкава-палацовым будаўніцтве канца XV — пачатку XVI стагодзьдзяў, галоўна ў архітэктурных формах замку ў Міры, знаходзіць Шчакаціхін своеасаблівае спалучэньне готыкі з рэнэсансам, якому, як піша ён, **„у іншых краінах нельга знайсьці ніякіх аналёгіяў".**

Гэткім парадкам капітальнае дасьледваньне Міколы Шчакаціхіна, хоць адно распачатае й далёка не закончанае, упісалася залатымі літарамі ў беларускую навуку. А перавыданьне ягоных „Нарысаў зь гісторыі беларускага мастацтва" на Захадзе, хоць і не даступнае сяньня Беларусам на бацькаўшчыне, мае агульнабеларускае значаньне. Поўнае прамаўчаньне вялізарных заслугаў Міколы Шчакаціхіна для беларускай мастацтваведнай навукі ў дзень ягонага 80-цігадовага юбілею, як і неадзначэньне гэтага юбілею можа быць успрынятае адно як цынічны зьдзек над беларускай нацыянальнай культурай і адным з найвыдатнейшых ейных творцаў і носьбітаў.

Раман Шарупіч

СЬВЯТА ДАЖЫНАК У НЬЮ ЁРКУ

Цімала суродзічаў Беларусаў жыве сяньня за межамі свае бацькаўшчыны. Амаль усе яны пакінулі родны край дзесяткі год таму, але, не зважаючы на даўнасьць і зусім іншыя абставіны жыцьця, яны захавалі памяць і любасьць да беларускіх звычаяў і народных традыцыяў. Беларускія арганізацыі ў Вольным Сьвеце падтрымліваюць гэтую цягу да свайго роднага, ладзячы час ад часу традыцыйныя народныя абрады.

Гэтак і сёлета Беларуска-Амэрыканскае Задзіночаньне ў Нью Ёрку зладзіла 17 кастрычніка ў залі Беларускага Грамадзкага Цэнтру пад царквою на Атлянтык эвэню сьвята Дажынак. Урачыстасьць Дажынак адчыніў і вёў старшыня Ньюёркаўскай Акругі БАЗА мгр. Мікола Кунцэвіч. Вельмі прыгожа былі ўдэкараваныя сталы кветкамі й каласамі, а накрыцьцё сталоў было добра дапасаванае да сьвята Дажынак.

Пасьля супольнага абеду, удала падрыхтаванага сяброўкамі БАЗА сп-мі В. Бартуль, А. Орса-Рамано, Г. Орса й М. Верабей, сп-ня Зінаіда Станкевіч прачытала ўрыўкі з XXV разьдзелу „Новае Зямлі" Якуба Коласа „Летнім часам" пра касавіцу й жніво. Кажны абразок, намаляваны прыгожым паэтычным словам, знаходзіў глыбокі водгук у душах уважна слухаючых удзельнікаў. Пасьля старшыня Галоўнай Управы БАЗА Антон Шукелайць падзяліўся сваім успамінам пра Дажынкі, якія захаваліся ў памяці яшчэ зь дзяцінства ў Жупранах на Ашмяншчыне, бацькаўшчыне Францішка Багушэвіча. Свае цікавыя ўспаміны, выказаныя трапнымі народнымі словамі, ён праілюстраваў цытатамі з розных народных песьняў: рэлігійна-абрадавых, песьняў працы й сатырычна-жартаўлівых песьняў.

Айцец Рыгор, новы сьвятар Катэдральнага Сабору Сьв. Кірылы Тураўскага багаславіў ежу, а пасьля сказаў прыгожую прамову, у якой падчыркваў сваю гатоўнасьць аказаць кажнаму ў патрэбе сьвятарскую любоў і апеку. Сп-ня Зіна Станкевіч горача заклікала, каб у дачыненьні да рэлігіі былі мы як найбольш талерантнымі, бо ня ўсе мы аднаго веравызнаньня. Д-р В. Кіпель і інж. М. Гарошка прамаўлялі на тэму прэзыдэнцкіх выбараў у ЗША.

Прысутныя мелі нагоду праслухаць у выдатным выкананьні сп-ні Веры Бартуль апавяданьне Зьмітрака Бядулі „Пяць лыжак заціркі", у якім гэтак вобразна быў задэманстраваны жанр сьмеху празь сьлёзытыповы гумар Беларуса-селяніна.

Усе разам радасна пяялі дажынкавыя й іншыя народныя песьні, разыйгралі лятарэю, танцавалі пад музыку беларускіх кружэлак. Запраўды ўдала, прыемна й карысна прайшло сёлетняе сьвята Дажынак у Нью Ёрку.

М. Т.

БЕЛАРУСКІ ІНСТЫТУТ НАВУКІ Й МАСТАЦТВА
ладзіць
2-ую ВЫСТАЎКУ
твораў малярства, рысунку, графікі
беларускіх мастакоў Эўропы й Амэрыкі
Адчыненьне выстаўкі
ў нядзелю 28 лістапада 1976 г., а гадз. 1-ай,
у Беларускім Грамадзкім Цэнтры
Бруклін,Нью Ёрк, 401 Атлянтык Авеню
Выстаўка пратрывае да 31. XII. 1976 г.
Наведваць можна нядзелямі ад 1-ай гадз.

НЕСАМАВІТАЯ ГІСТОРЫЯ

ЗЬ БЕЛАРУСКІМ ТЛУМАЧАЛЬНЫМ СЛОЎНІКАМ

Беларуская мовазведа, падобна як і ўсе іншыя гуманітарныя галіны беларусаведнае навукі, у пасьлясталінскім пэрыядзе перажыла як быццам сваё другое нараджэньне. Рэч у тым, што буйнае разьвіцьцё беларусаведных навукаў у 20-ых гадох было раптоўна спыненае напачатку 30-ых гадоў у выніку сталінскіх пагромаў беларускае культуры й ліквідацыі ейных творцаў і носьбітаў. Паўсталае з гэтае прычыны спусташэньне пазьней завяршыла вайна. Калі наступілі больш-менш спрыяльныя магчымасьці навуковага распрацаваньня паасобных пытаньняў беларусаведы, даводзілася бадайшто усё рабіць ад самага пачатку.

Сярод розных галінаў навуковае дзейнасьці Інстытуту мовазнаўства ймя Якуба Коласа Акадэміі навукаў Беларускай ССР на асаблівую заслугоўвае ўвагу дзейнасьць у слоўнікавай галіне, як база й аснова для ўсіх іншых галінаў моваведных дасьледваньняў.

Больш за 20 год таму Інстытут мовазнаўства ймя Якуба Коласа распачаў працу адначасна над гэткімі шматтомавымі навуковымі слоўнікамі, як Гістарычны слоўнік беларускае мовы, Этымалягічны слоўнік беларускае мовы, Дыялектны слоўнік, Нарматыўны слоўнік сучаснае беларускае літаратурнае мовы й некаторыя іншыя. Спасярод усіх тыпаў і катэгорыяў зрыхтоўваных слоўнікаў асабліва важным і патрэбным як з гледзішча чыста навуковага, гэтак і практычнага ёсьць Тлумачальны слоўнік сучаснай беларускай літаратурнай мовы. Роўна дзесяць год таму дырэктар Інстытуту мовазнаўства ймя Якуба Коласа Міхаіл Суднік у сваім інтэрвію ў газэце „Літаратура і Мастацтва" за 23 жніўня 1966 году падаў да ведама наступнае:

„Найбольш значная работа, над якой цяпер працуе Інстытут, — Тлумачальны слоўнік сучаснай беларускай літаратурнай мовы... Тлумачальны слоўнік будзе мець нарматыўны характар і для гэтага забясьпечваецца шматлікімі камэнтарамі,... па колькасьці матарыялу беларускі тлумачальны слоўнік будзе большы за вядомы рускі пад рэдакцыяй Д. Ушакова. У нашае выданьне ўвойдзе каля ста тысяч найбольш ужываных слоў. Мяркуецца выпусьціць чатыры тамы. Аб'ём кажнага — прыкладна 100 друкаваных аркушаў. Цяпер рэдагуеццат першы том. Спадзяемся, ... што ён убачыць сьвет ужо ў 1969 годзе. А ў наступныя тры гады будзе закончана ўсё выданьне".

Тымчасам першы том згаданага слоўніка ня выйшаў ня толькі ў 1969 годзе, але й да сяньня, як таксама ня выйшаў ніводзін зь іншых плянаваных слоўнікаў. Уся несамавітая гісторыя з выданьнем Тлумачальнага слоўніка гэткая: Дырэктар Інстытуту мовазнаўства імя Якуба Коласа згаданы Міхаіл Суднік яшчэ ў сваім артыкуле 1968 году ў кнізе калектыўнага аўтарства „Навука БССР за 50 год", інфармуючы пра розныя іншыя слоўнікі й моваведныя дасьледваньні, над зрыхтоўваньнем якіх Інстытут працаваў ужо 15 год, падаў да ведама й наступнае:

„Найбольш значнае дасягненьне беларускай лексыкаграфіі за 50-гадовы пэрыяд яе разьвіцьця складаюць „Руска-беларускі слоўнік", апублікаваны ў 1953 годзе пад рэдакцыяй Якуба Коласа, Кандрата Крапівы й Пятра Глебкі, „Беларуска-рускі слоўнік", які выйшаў з друку ў 1962 годзе пад рэдакцыяй Кандрата Крапівы, і чатырохтомавы „Тлумачальны слоўнік сучаснай беларускай літаратурнай мовы", над укладаньнем якога зараз працуе калектыў лексыкаграфаў Інстытуту мовазнаўства. Ад усіх папярэдніх дадзеныя слоўнікі адрозьніваюцца паўнатой ахопу слоў: кажны зь іх зьмяшчае каля 90 тысяч лексычных адзінак, запас-жа Тлумачальнага слоўніка абяцае дасягнуць 120 тысяч слоў".

З прыведзеных словаў Міхаіла Судніка выглядала, што Тлумачальны слоўнік ужо тады быў траха гатовы да друку, так як было ўжо ведама, што ён мае абыймаць чатыры тамы й будзе зьмяшчаць 120 тысячаў словаў. Але год пазьней зьявіўся ў жнівенскім нумары часапісу „Полымя" за 1969 год артыкул аднаго з укладальнікаў слоўніка Алеся Каўруса. Ён удакладніў, што слоўнік будзе абыймаць 4 або 6 тамоў, будзе зьмяшчаць таксама каля 120 тысячаў словаў ды што цяпер адначасна рэдагуюцца два першыя ягоныя тамы.

Пасьля гэтага ў беларускім савецкім друку ня сустракалася ніякіх новых вестак пра Тлумачальны слоўнік на працягу 6-ёх гадоў аж да 1975 году, калі ў газэце „Літаратура і Мастацтва" за 1-га жніўня 1975 году былі надрукаваныя паведамленьні пра стан навуковай дзейнасьці Інстытуту мовазнаўства. З гэных паведамленьняў вынікала, што праца над зрыхтоўваньнем розных слоўнікаў усьцяж „у стадыі зрыхтоўваньня", як і 6 год таму, ды што Інстытут разгарнуў цяпер працу над новымі вялікімі слоўнікамі: „Тлумачальным слоўнікам мовы беларускай літаратуры XIX-XX стагодзьдзя", які мае зьмяшчаць 150-180 тысячаў словаў і будзе абыймаць 12-15 тамоў, а таксама над „Слоўнікам мовы Якуба Коласа", які мае быць выдадзены да 100-годзьдзя ад нараджэньня пісьменьніка. Пра стан зрыхтоўванага ад даўжэйшага часу „Тлумачальнага слоўніка сучаснай беларускай літаратурнай мовы" ў вадным із згаданых афіцыйных паведамленьняў Мікола Лобан інфармаваў:

„Фундамэнтальная картатэка слоўніка сучаснай беларускай літаратурнай мовы ствараліся больш як дваццаць гадоў і цяпетр налічвае аж 2 міліёны 200 тысяч лексычных адзінак... Апошнія 15 гадоў усе супрацоўнікі сэктару рыхтавалі „Тлумачальны слоўнік сучаснай беларускай літаратурнай мовы", які мяркуем выдаць у пяці тамох у 1976-1980 гадох".

Мяркавалі... Тымчасам слоўнік гэты не пачаў выходзіць і ў вызначаным для гэтага 1976 годзе, пра што між іншым сьветчыць выдадзеная сёлета ў „Бібліятэцы газэты „Голас Радзімы", прызначанай вылучна для Беларусаў у краёх Захаду, кніжыца моваведа Аляксандра Крывіцкага „У рытме з разьвіцьцём мовы". У ёй чытаем, што **„най-**

70-ГОДЗЬДЗЕ “НАШАЕ НІВЫ”

Семдзесят год таму, 10 лістапада 1906 году, выйшаў першы нумар газэты, ад якое ўзяў свой назоў цэлы пэрыяд нашае гісторыі — нашаніўства. На бачынах „Нашае Нівы” за гады ейнага выхаду (1906-1915), як на ўрадлівым загоне, буйна ўскаласілася цэлая ніва беларускае літаратуры й нацыянальнае думкі. „У ‚Нашай Ніве’, — расказваў Якуб Колас Максіму Лужаніну (гл. Лужанінаву кніжку „Колас расказвае пр асябе”), — густы парасьнік падымаўся. Каб ня было яго, і мы зь Янкам Купалам пасохлі-б. А так яшчэ і Гартны загаварыў, Бядуля, Максім Гарэцкі . . .”

У духу коласаўскага разуменьня важнасьці „Нашае Нівы” — важнасьці як для пачынальнікаў беларускага руху, гэтак і для нашых сучасьнікаў — Максім Лужанін прапанаваў быў на пятым зьезьдзе пісьменьнікаў Беларусі ў травені 1966 году: „Справядлівасьць патрабуе сказаць, хоць гэта й выходзіць за межы мае задачы, што для разьвіцьця літаратуры, для разуменьня й дасьледаваньня яе трэба выдаць зборнік твораў паэтаў і пісьменьнікаў, якія пачыналі разам зь Янкам Купалам і Якубам Коласам друкавацца ў „Нашай Ніве”, па розных прычынах не разьвілі сваіх талентаў, але да пачатковага пэрыяду нашай культуры маюць непасрэднае дачыненьне”. („Лім”, 17. V. 66).

Не адзін Лужанін, пэўна-ж, выказваўся пра патрэбу паўнейшага вывучэньня „Нашае Нівы”. Шмат хто гаварыў пра гэта і да яго і пасьля яго.

У 1967 годзе, у 6-ым нумары часапісу „Полымя” Юльлян Пшыркоў апублікаваў запіс сваіх гутарак зь Якубам Коласам, гэтым волатам нашаніўскае пары: „Расказваў Якуб Колас і пра тое, — пісаў Пшыркоў, — што Аляксандар Уласаў (выдавец „Нашае Нівы” — Я. З.) прыслаў пісьмо Янку Купалу з просьбай заступіцца (гутарка йшла пра 1940 год — Я. З.). На маё пытаньне, як ён (Колас) адносіцца да гэтага чалавека, Канстантын Міхайлавіч пачаў гаварыць пра Ўласава зь вялікай павагай, назваў яго чэсным і сумленным працаўніком на ніве народнай асьветы. ‚Уласаў, — сказаў Колас, — памог мне й многім іншым маладым паэтам узыйсьці на літаратурную сьцежку. За адно гэта ён варты нашай павагі й пашаны’. Тымчасам, аднак, для выдаўца „Нашае Нівы” не знайшлося месца ў „Беларускай Савецкай Энцыкляпэдыі”.

„Мяне зацікавіла, — пісаў далей Ю. Пшыркоў, расказваючы пра свае гутаркі з Коласам, — як сам паэта ацэньвае ролю ‚Нашай Долі’ й ‚Нашай Нівы’.

„— У гэтых газэтах, — сказаў Колас, — я супрацоўнічаў разам зь Янкам Купалам і іншымі нашымі пісьменьнікамі. З Купалам мы дапусьцілі недаравальную слабасьць, публічна ў друку ахаялі сваю дакастрычніцкую творчасьць, але хіба выкінеш тое, што прайшло праз душу й сэрца, што зьяўляецца часьцінай уласнага жыцьця. Вам, маладым, трэба будзе вывучыць усё й як трэба ацаніць. Толькі ня крывеце душой, як некаторыя нашыя цяперашнія крытыкі й гісторыкі”.

„Наша Ніва” выходзіла рэгулярна штатыдня блізу дзевяць гадоў. Дзевяць гадавікоў „Нашае Нівы” — нязьведаная йшчэ скарбніца фактаў пра пачаткі беларускага адраджэньня дваццатага стагодзьдзя, пра людзей, што далі масавы імпульс руху за беларускую дзяржаўнасьць. Максім Лужанін зусім слушна прапанаваў выдаць зборнік нашаніўскіх паэтаў і пісьменьнікаў — што „па розных прычынах не разьвілі сваіх талентаў, але да пачатковага пэрыяду нашай культуры маюць непасрэднае дачыненьне”. Колькі іх было можна ўявіць сабе хоць-бы паводля наступных лікаў: за першыя тры гады выхаду „Нашае Нівы” ў ёй было апублікавана 246 вершаў 61 паэты ды 91 апавяданьне 36 розных аўтараў! А мы й чверці іх ня ведаем!..

Цяпер партыйная прапаганда, каб апраўдаць здушваньне справы вывучэньня „Нашае Нівы”, абзывае газэту „лібэральна-буржуазным органам”. У газэце „Советская Белоруссия” (11. VIII. 70) А. Малочка, рэцэнзуючы манаграфію Карнейчыка „Беларуская нацыя”, пісаў: „Аўтар манаграфіі рашуча выступае супраць ідэалізацыі ‚Нашай Нівы’ некаторымі гісторыкамі й літаратураведамі, супраць спробаў прадставіць яе як газэту рэвалюцыйнага кірунку, блізкую да марксызму. У манаграфіі пераканаўча паказана, што ‚Наша Ніва’ была газэтай буржуазна-лібэральнага кірунку, зь ярка выражанай нацыяналістычнай лініяй у ўсіх грамадзка-эканамічных пытаньнях”.

Гэтак пішуць цяпер карнейчыкі з малочкамі не таму, што яны патурбаваліся заглянуць у „Нашу Ніву”, а таму, што гэткае ацэны вымагае партыйная догма й сучасная русыфікацыйная палітыка. Тымчасам вось як ацэньваў „Нашу Ніву” Фёдар Турук у сваёй кнізе „Белорусское движение”, выдадзенай у Маскве ў 1921 годзе, калі гістарычныя факты можна было йшчэ паказваць гэткімі, якімі яны былі ў запраўднасьці:

„Стаўшы на шлях нацыянальна-вызвольнага руху, чужая ‚заалягічнаму’ нацыяналізму й шавінізму, ‚Наша Ніва’ ў паласе стальпінскае рэакцыі стаецца на даўжэйшы час адзіным цэнтрам беларускага нацыянальнага жыцьця, ‚люстрам душы й думак беларускага народу’, выражальніцай патрэбаў і інтарэсаў народных масаў, правадыром і зьбіральнікам народнае беларускае інтэлігенцыі, што пачала нараджвацца. Беларуская літаратура ўзбагачаецца цэлым шэрагам выдатных талентаў (Янка Купала, Якуб Колас, Максім Багдановіч і інш.), якіх паклікала да жыцьця галоўна газэта з гушчаў беларускае сялянскае масы, і якія ў мастацкіх вобразах паказваюць гістарычна дакладны абраз горкае долі роднага народу-пакутніка, абраз ягонае сацыяльнае жыцьцёвае праўды, выказваюць шчырую веру ў сьветлую будучыню, якую беларускі народ заваюе собскімі сіламі, і супольна з палітычнымі дзеячамі прабіваюць ідэі адраджэньня беларускага народу сярод ‚стальпінскага супакойваньня’, дарогу далёка за межы роднага краю. У гэтым часе стаецца надзённым пытаньне пра нацыянальныя школы і ідэя ўводжаньня ў школах беларускае мовы прасякае пад уплывам газэты ‚Наша Ніва’ ў васярodзьдзе народнага настаўніцтва. Для выданьня беларускіх кніжак, падручнікаў, твораў ‚песьняроў’ паступова адчыняюцца ў Петраградзе, Вільні, Менску, Магілеве й іншых гарадох беларускія выдавецкія таварыствы, у бальшыні сваёй ідэйна й асабіста зьвязаныя з газэтай ‚Нада Ніва’ ”.

У гэтай Туруковай характарыстыцы „Нашае Нівы, як і ў Коласавых выказваньнях пра газэту, трэба шукаць адказу на пытаньне „Чаму пры сучасным рэжыме на Беларусі нельга свабодна заняцца вывучэньнем ‚Нашае Нівы’?” Бо на Беларусі сяньня падсякаюцца карані нацыянальнае сьведамасьці.

Калі-б на Беларусі беларуска-расейскія дачыненьні былі нармальнымі (як пра гэта кажа партыйная прапаганда), дык газэту „Наша Ніва” трэ было-б поўнасьцяй перавыдаць — гэтак як самі Расейцы зрабілі, прыкладам, із сваёй гэрцэнаўскай газэтай „Колокол”. „Нашу Ніву”, як і гэны „Колокол”, трэ было-б перавыдаць (у век таннага фатадруку гэта зрабіць ня так ужо й дорага) ды аддаць у рукі дасьледнікам літаратуры, студэнтам філялёгіі й журналістыкі, гісторыкам — інакш кажучы, аддаць яе цэламу народу, кроўнай часткай якога й была „Наша Ніва”. Тады можа й Карнейчык з Малочкам даведаліся-б сёе-тое новае пра яе й для сябе ды не цкавалі-б партыйных прапагандыстых на „лібэральна-буржуазны орган беларускага нацыяналізму”.

На сёлетнія-ж 70-ыя ўгодкі „Нашае Нівы”, ушаноўваючы памяць усіх тых, чыймі высілкамі, ахвярнасьцяй і талентам была створаная вялікая беларуская газэта, трэба паўтарыць за няўмiручым Янкам Купалам, які на пятыя ўгодкі „Нашае Нівы” напісаў верш з гэткім прысьвячэньнем: „ ‚Нашай Ніве’ са шчырым прыветам яе пяцілетняй ідэёвай працы для многамільённага беларускага народу”. Верш гэны, ведамы шмат каму з нас як адзін зь беларускіх нацыянальных гімнаў, пачынаўся словамі:

Не загаснуць зоркі ў небе,
Покі неба будзе. —
Не загіне край забраны,
Покі будуць людзі.

Словы гэтыя, як і ўвесь Купалаў верш „Нашай Ніве”, і сяньня ня страцілі ані свае філязофскае глыбіні, ані актуальнасьці. Яны нагадваюць нам пра тое, пра што Якуб Колас казаў Юльляну Пшыркову: „Вам, маладым, трэба будзе вывучыць усё й як трэба ацаніць. Толькі ня крывеце душой, як некаторыя нашыя цяперашнія крытыкі й гісторыкі”.

Янка Запруднік

ДЗЕНЬ ПАНЯВОЛЕНЫХ НАРОДАЎ У КЛІЎЛЕНЬДЗЕ

Беларуская група на пляцы імя Кардынала Міндшэнты

Сьвяткаваньне Дня Паняволеных Народаў у Кліўленьдзе сёлета адбылося больш шырака й урачыста, чымся папярэднімі гадамі. Адбылося яно ў пятніцу 23 ліпеня ўвечары. Ладзіла яго арганізацыя Амэрыканскі Рух Нацыянальнасьцяў, у якую належыць 26 нацыянальнасьцяў, у тым ліку й Беларусы.

Сьвяткаваньне Дня Паняволеных Народаў сёлета было спалучанае з урачыстасьцяй прысьвячэньня пляцу пры вуліцы 12-ай Іст Кліўленду ў пляц імя Кардынала Міндшэнты, якога ўважаюць тут за змагара й гэроя Паняволеных Народаў. На гэтым пляцы й зьбраліся ўсе ўдзельнікі сьвяткаваньня. Пасьля кароткае ўрачыстасьці прысьвячэньня пляцу адбыўся вялікі парад нацыянальных групаў, некаторыя ў нацыянальных вопратках, з нацыянальнымі сьцягамі й надпісамі зь пераду. Апрача нацыянальных групаў, вялікі ўдзел у маршы прыняла гарадзкая паліцыя з аркестраю.

Адразу пасьля ўваходу ў гарадзкую залю пярэднія групы калёнаў, што несьлі сьцягі й плякаты, сталі наперадзе. Праграма распачалася малітваю. Першым выступіў Бурмістр гораду Ралф Пэрк, ён-жа й заснавальнік арганізацыі Амэрыканскі Рух Нацыянальнасьцяў. Пасьля яго выступіў з прамоваю прадстаўнік ад Прэзыдэнта Форда д-р Мірон Куропас, які перадаў прэзыдэнцкую Праклямацыю пра абвешчаньне Тыдня Паняволеных Народаў. Далей выступалі сьвятары ад самых розных цэркваў. Д-р Пап прачытаў рэзалюцыю Амэрыканскага Руху Нацыянальнасьцяў, якая была прынятая прысутнымі. Сьвяткаваньне было спалучанае з Двухсотгодзьдзем Амэрыкі, калі сьвятары, запаліўшы сьвечкі, услаўлялі ўгодкі 1776-1976, а ўсе прысутныя прапялі амэрыканскі гімн „Багаславі, Божа, Амэрыку!”

Вечарам на ўсіх трох каналах тэлевізіі было паказанае сьвяткаваньне й парад. Беларуская група была паказаная ў маршы на адным з каналаў поўнасьцяй.

К.

ПАМЕРЛА ЛЕАНІЛЯ ГАРЭЦКАЯ

Менская газэта „Літаратура і Мастацтва” за 8 кастрычніка паведаміла, що 26 верасьня сёлета памерла ў Ленінградзе на 83-ім годзе жыцьця беларуская дзіцячая пісьменьніца й аўтарка школьных падручнікаў зь беларускай мовы Леаніля Гарэцкая (дзявоцкае прозьвішча Чарняўская), жонка выдатнага беларускага пісьменьніка й літаратураведа Максіма Гарэцкага.

Паходзіла яна зь вёскі Таргуны недалёка ад Докшыцаў. У 1910 годзе яна скончыла Марыінскае вышэйшае вучылішча ў Вільні. Настаўнічыла нейкі час на Дзісьненшчыне. У 1919 годзе, будучы настаўніцай беларускае мовы ў Віленскай беларускай гімназіі, выдала першы свой падручнік зь беларускай мовы—чытанку „Родны край”, пасьля чаго зрыхтавала й выдала колькі наступных частак падручніка пад тым-жа загалоўкам „Родны край” ды кніжачку апавяданьняў „Дзіцячыя гульні”.

У 1923 годзе разам із сваім мужам, моцна перасьледваным перад гэтым польскімі ўладамі, пераехала зь Вільні ў БССР, да 1932 году жыла й працавала ў Менску й Горках і выдала 9 кніжак апавяданьняў для дзяцей. Ейны муж Максім Гарэцкі быў у 1930 годзе арыштаваны й высланы на 5 год у Вятку, куды ў 1932 годзе пераехала й Леаніля Гарэцкая разам зь дзецьмі. У Вятцы яна жыла й пасьля паўторнага арышту мужа ў 1937 годзе ды й пасьля ягонае сьмерці ў 1939 годзе.

Леаніля Гарэцкая палажыла вялікія нацыянальныя заслугі, як дзіцячая пісьменьніца, культурная працаўніца, аўтарка школьных падручнікаў і выдатная настаўніца роднае мовы.

больш буйным навуковым абагульненьнем. . . зьяўляецца „Тлумачальны слоўнік сучаснай беларускай літаратурнай мовы ў 5-ці тамох” (на 100 тысяч слоў), які створаны калектывам лексыкографаў Інстытуту мовазнаўства Акадэміі навук БССР і які яны рыхтуюць зараз да выданьня”.

Дык значыцца, і сёлета ніводзін том гэтага слоўніка не пабачыць сьвету, бо, як сказана ў прыведзенай цытаце, ён і сёлета ўсё яшчэ „рыхтуецца да выданьня”. Не пачне выходзіць гэты слоўнік і ў наступным 1977 годзе. Бо вось у газэце „Літаратура і Мастацтва” за 5 жніўня сёлета зьмешчаны пералік важнейшых беларускамоўных навуковых выданьняў выдавецтва „Мастацкая Літаратура”, што маюць выйсьці ў 1977 годзе, а ў наступным нумары газэты „Літаратура і Мастацтва” за 13 жніўня 1976 году гэткі-ж пералік навуковых беларускамоўных выданьняў „Навука і тэхніка”, заплянаваных на 1977 год. У ніводным з гэтых выдавецтваў, у якіх мог-бы выйсьці гэты слоўнік, ён ня фігуруе зусім.

Што за несамавітая зьява? Пачынаючы ад 1966 году, выданьне Тлумачальнага слоўніка перасоўваецца з году на год аж да сёлетняга году і ўсьцяж у пустую, што ўжо можна было-б сьвяткаваць не адзін шматгадовы юбілей пустых абяцанак. І гэта абяцанак паважнай навуковай установы, якой мусіў-бы быць Інстытут мовазнаўства імя Якуба Коласа Акадэміі навукаў Беларускай ССР! Гэтаксама ня выйшаў і ніводзін іншы шматтомавы навуковы слоўнік, зрыхтоўваны адначасна з Тлумачальным слоўнікам. І гэта не зважаючы на тое, што ў афіцыйным пляне-каталёгу выпуску кнігаў на 1975 год выдавецтва „Навука і тэхніка” фігураваў першы том „Этымалягічнага слоўніка беларускай мовы ў васьмі тамох”. Дык і гэты слоўнік ня выйдзе ня толькі сёлета, але і ў наступным годзе.

Дырэктар Інстытуту мовазнаўства імя Якуба Коласа Міхаіл Суднік у згаданым сваім артыкуле на 50-ыя ўгодкі БССР, даўшы пералік зрыхтаваных і зрыхтоўваных моваведных выданьняў, ужо тады выказаў гэткае нараканьне: **„Гэты пералік прыкметна дапаўняюць такія карысныя, на жаль, ня выдадзеныя лексыкаграфічныя працы, як „Беларуска-ангельскі”, „Беларуска-французкі”, „Беларуска-нямецкі” слоўнікі”.**

Прычына заблякаваньня гэтых двумоўных слоўнікаў, у сувязі із штораз большым выцісканьнем беларускае мовы з друку, можа быць толькі адна: слоўнікі гэтыя ўважаюцца партыйнымі дзейнікамі лішнімі й навет шкоднымі з гледзішча сучаснае нацыянальнае палітыкі, бо ўплывалі-б на павышэньне ролі й аўтарытэту беларускае мовы. Дык ці ня больш мэтазгодна замяніць іх адпаведнымі расейска-ангельскім, расейска-французкім, расейска-нямецкім слоўнікамі, выдадзенымі ў Маскве?

З гэтае-ж самае прычыны ў ваблічы сучаснае русыфікатарскае нацыянальнае палітыкі не пажаданы й Тлумачальны слоўнік сучаснай беларускай літаратурнай мовы, а таксама й слоўнікі іншых катэгорыяў і тыпаў, пра якія згадвалася вышэй. Гэтае прыпушчэньне выдасца ня толькі праўдападобным, але й пэўным, калі прачытаць згаданы артыкул 1969 году Алеся Каўруса пра зрыхтоўваны тады Тлумачальны слоўнік. Згадаўшы, што складальнікі Тлумачальнага слоўніка абапіраюцца на „Беларуска-рускі слоўнік” 1962 году, Алесь Каўрус пісаў:

„Аднак гэтыя сур’ёзныя працы („Руска-беларускі слоўнік” 53-га й „Беларуска-рускі слоўнік” 62-га году — Ст. Ст.) **маюць пэўныя недахопы, што ўжо адзначалася ў друку; шмат якіх шырокаўжывальных беларускіх слоў у іх ня знойдзеш, некаторыя звычайныя нэўтральныя лексычныя адзінкі неабгрунтавана адгароджаны ад нас засьцярогамі: абласное, прастамоўнае, устарэлае . . . Літаратурная, моўная практыка перарасла межы гэтых слоўнікаў, даючы лексыкографам багаты матарыял на ўдакладненьні, папраўкі. Тое, што гадоў дзесяць назад, пры складаньні Беларуска-рускага слоўніка, не заўважалася, ня ўлоўлівалася, а можа толькі паяўлялася, сяньня стала фактам літаратурнай мовы, ігнараваць які ніхто з мовазнаўцаў ня мае права”.**

Штораз часьцей выказваліся аўтарытэтныя галасы найбольш аб’ектыўных моваведаў, пісьменьнікаў і асабліва настаўнікаў, што „Руска-беларускага слоўніка” 1953-га й „Беларуска-рускага слоўніка” 1962-га году нельга больш уважаць за абавязваючую норму сучаснае беларускае літаратурнае мовы, што абодвы гэтыя слоўнікі мусяць быць грунтоўна зрэвідаваныя й перавыдадзеныя. Пра згаданы „Руска-беларускі” слоўнік крытык Алесь Яськевіч яшчэ ў 1968 годзе ў артыкуле „Неўладкаванае філялягічнае сумежжа” ў часапісе „Маладосьць” пісаў:

„Падрыхтаваны пасьпешліва, на недастаткова багатай лексычнай базе, бо падганяла практыка, ды і, відаць, не абышлося бяз уплыву тых спрошчаных схэм, што навязвала вульгарызатарская тэорыя, слоўнік складаўся такім чынам, што вельмі часта на першым месцы ставілася калька (зразумела, калька з расейскае мовы — Ст. Ст.), **арыгінальнае-ж беларускае слова, як правіла, насоўвалася назад”.**

У сувязі з гэтым беларускія моваведы, зрыхтоўваючы „Тлумачальны слоўнік сучаснай беларускай літаратурнай мовы”, а таксама й іншыя навуковыя беларускія слоўнікі, хоць і арыентаваліся на агульныя схэмы Беларуска-рускага й Руска-беларускага слоўнікаў, але старанна адгароджваліся ад русыфікацыйных зьяваў гэтых слоўнікаў, а шырака выкарыстоўвалі нявычэрпныя багацьці мовы народнай. А гэта ўжо ішло ўразрэз з русыфікатарскім курсам сучаснае партыйнае палітыкі. Дык і плясьнее ў рукапісах ды ў архіве Інстытуту мовазнаўства імя Якуба Коласа Акадэміі навукаў Беларускай ССР каштоўны плён шматгадовай працы беларускіх моваведаў, пазбаўлены магчымасьці пабачыць сьвет.

У сьвятле гэткае няспрыяльнае палітычнае сытуацыі й пры нязвычайна цяжкіх і няўдзячных абставінах упорыстая дзейнасьць беларускіх моваведаў ды іхная наважанасьць імкнуцца да чысьціні й культуры роднае мовы падыймаецца да ўзвышшаў нацыянальнага гераізму. А ўсё імі зробленае ня згіне бясьсьледна, а застанецца да лепшых часоў, калі свабодна зможа быць выкарыстаным для дабра й лепшае будучыні роднае беларускае мовы.

Ст. Станкевіч

ПАХОВІНЫ СЬВ. ПАМ. РАДАСЛАВА АСТРОЎСКАГА

ПРЭЗЫДЭНТА БЕЛАРУСКАЙ ЦЭНТРАЛЬНАЙ РАДЫ

Сьвятой Памяці Праф. Радаслаў Астроўскі памёр у нядзелю 17 кастрычніка 1976 г. у „Мэрсы" шпіталі ў Бэнтон Гарбор, Мічыган, пражыўшы 89 гадоў. Цела Нябожчыка было перавезенае ў Саўт Рывэр, Нью Джэрзі, дзеля пахаваньня на Магільніку Беларускай Праваслаўнай Царквы Сьв. Еўфрасіньні Полацкай. Незадоўга да сьмерці пры апошняй сустрэчы ў Чыкага 3-5 ліпеня сёлета на 17-ым Пленуме БЦР еіны Прэзыдэнт, на нашую прапанову, даў згоду быць пахаваным на Беларускім Магільніку.

У чацьвер і пятніцу 21 і 22 кастрычніка а 7-ай гадзіне ўвечары адбыліся паніхіды ў Пахаронным Доме Малішэўскага ў Саўт Рывэры. На грудзях памерлага Прэзыдэнта віднелася шырокая беларуская нацыянальная істужка з гэрбам Беларускай Цэнтральнай Рады. Труна да палавіны была пакрытая беларускім нацыянальным сьцягам. Навокал труны красавала вялікае мноства вянкоў у народных калёрах ня толькі ад сям'і й ад мясцовых арганізацыяў, але й з Чыкага, Клівленду, Канады.

У сыботу 23 кастрычніка нараніцы, Пасьля Ліціі, цела было перавезенае ў Беларускую царкву Сьв. Еўфрасіньні Полацкай. Пад гоман званоў чакала пры царкве ўжо шмат людзей і выстраеная ў два рады із сьцягамі ганаровая варта пад камандаю кап М. Манцыводы. На кургане побач з царквой, ля помніка палеглым Гэроям, развіваўся амэрыканскі сьцяг і побач, апушчаны да палавіны мачты ў знак жалобы па Прэзыдэнту, беларускі нацыянальны сьцяг. Труну, пакрытую нацыянальным сьцягам, унесьлі ў царкву ўнукі Памерлага, якія ня найбліжэйшыя сябры й супрацоўнікі.

У Сьв. Літургіі й Адпяваньні прыймалі ўдзел наступныя сьвятары: 1. а. Архімандрыт Язэп (Строк) і Протадыякан Алег Махнюк, што належаць да прычту царквы Сьв. Еўфрасіньні Полацкай у Саўт Рывэры; 2. а. прат. Сьвятаслаў Коўш — настаяцель царквы Сьв. Кірылы Тураўскага ў Рычмонд Гіл, Нью Ёрк; 3. а. прат. Павал Вялікі — настаяцель царквы Сьв. Еўфрасіньні Полацкай у Таронце, Канада; 4. а. прат. Алег Мірановіч — настаяцель Беларускай царквы Сьв. Юр'я ў Чыкага, Іліной; 5. а. ігумен Юльян зь Нью Ёрку.

Падчас Багаслужбы частка вэтэранаў трымала ганаровую варту пры труне, іншыя трымалі беларускі, вэтэранскі й амэрыканскі сьцягі. Хор пад кіраўніцтвам сп. Д. Верасава сьпяваў прыцішана, надаючы гэтым жалобны настрой Божай Службе. Прачулае разьвітальнае слова ў царкве сказаў а. Архімандрыт Язэп. Цяжка было паўстрымацца ад сьлёз, калі хор пачаў пяяць „прыдзіце апошняе цалаваньне дадзім, браціе ўмершаму . . ." І ўзапраўды, кажны мог кінуць апошні разьвітальны позір няўтомнаму змагару за волю беларускага народу.

Пасьля Багаслужбы труна была зачыненая навекі, пакрытая нацыянальным сьцягам і павольна зьнесеная з высокіх сходаў гэтыімі-ж самымі асобамі ў катафалку. На Беларускім Праваслаўным Магільніку пры ўваходзе ўжо чакалі, выстраіўшыся ў два рады, вэтэраны з 1. Згуртаваньня Беларуска-Амэрыканскіх Вэтэранаў у Амэрыцы, Аддзел Саўт Рывэр пад камандаваньнем кап. Мікалая Манцыводы й 2. Задзіночаньне Беларуска-Амэрыканскіх Вэтэранаў у Нью Джэрзі пад кіраўніцтвам кап. Сяргея Гутырчыка. Таксама быў прысутны Галоўны Штаб ЗБАВ з Пасэйку на чале з палкоўнікам А. Мінчуком.

Капітан М. Манцывода даў загад — Зважай!, калі труну праносілі ўздоўж шэрагаў. Пасьля Ліціі труна была апушчаная да ўзроўня зямлі. Разьвітальнае слова над магілаю меў першы заступнік Прэзыдэнта Р. Астроўскага Н. Мядзейка й старшыня Беларуска-Амэрыканскага Кангрэсавага Камітэту інж. І. Касяк, які ўручыў беларускі сьцяг, якім была накрытая труна, дачцы Прэзыдэнта д-ру Галіне Мінкевіч.

На заканчэньне быў адыграны вайсковы жалобны сыгнал, а тады чатыры сябры ганаровае варты Ю. Рымко, Ю. Наумчык, Я. Цыган і Ул. Сітнік, на каманду кап. М. Манцыводы, трайным сальдам-стрэлам аддалі вайсковы салют былому Галоўнаму Каманьдзеру БКА — Прэзыдэнту БЦР.

Сп. Н. Мядзейка, ад імя сям'і памерлага Прэзыдэнта, запрасіў усіх прысутных на памінальны абед, падрыхтаваны царкоўным сястрыцтвам у залі Беларуска-Амэрыканскага Рэлігійнага Цэнтру. Абед распачаўся малітвай, якую прачытаў а. Архімандрыт Язэп. Пасьля малітвы сп. Н. Мядзейка злажыў ад імя прысутных, а таксама Беларусаў і Беларусак расьцярушаных у Вольным Сьвеце найшчырэйшыя спачуваньні. У часе памінальнага абеду прамаўлялі наступныя асобы: Н. Мядзейка, Г. Беразоўскі, С. Гутырчык, унук Прэзыдэнта д-р Юры Мінкевіч, Д. Дзядовіч, д-р Язэп Сажыч, а. прат. С. Коўш, В. Цярпіцкі, А. Евец, сп-ня Т. Новік, інж. І. Касяк, а. прат. А. Мірановіч, Я. Шымчык і ігумен Юльян. На заканчэньне д-р М. Мінкевіч злажыў усім прысутным шчырую падзяку, а вэтэраны прапялі жалобны гімн „Сьпі пад курганам Гэрояў . . ."

В. Цярпіцкі

ЯК ЯНЫ ДАГАНЯЮЦЬ АМЭРЫКУ... У КОСМАСЕ

Кагадзе выйшла ў ангельскай мове кніжка Леаніда Уладзімірава п. заг. „Расейскі блеф у космасе". У сувязі з гэтым амэрыканскі часапіс „Рэв'ю оф дэ нюс" за 15. 9. 76 г. падае шмат цікавых фактаў, якія кідаюць сьвятло на шэрую й сфальшаваную бальшавікамі запраўднасьць пра іхнае „піянерства" ў асваеньні космасу ды патрэбную да гэтага тэхналёгію. З увагі на вялікую цяперашнюю зацікаўленасьць асваеньнем космасу дый быццам перадавое ў ім ролі Масквы, падаем гэта артыкул з амэрыканскага часапісу:

„Місія Вікінга на Марс паказвае зноў, што мірнае асваеньне космасу зьўляецца яшчэ аднэй гонкай, якую Задзіночаныя Штаты выгралі супраць Савецкага Саюзу. Але нідзе факт гэты так драматычна не дэманстраваўся, як летась у палёце Аполё-Саюз, у каторым амэрыканскі й савецкі касьмічныя караблі спалучыліся падчас арбіты навокал зямлі. Адно амэрыканскае снараддзе й паваротлівасьць карабля Аполё зрабілі гэную місію магчымай

Перад місіяй, астранаўт Аполё Ванс Бранд спасьцярог, што савецкая ракета ў васноўным была тым самым мадэлем, які ўжываўся паўтары дэкады (г. зн. 15 год — К.) таму для запуску першага чалавека ў космас. Згодна рэпартэра „Нью Ёрк Таймс" Тодара Шабада, „касьмічны карабель Саюз быў змадэрнізаванай вэрсіяй стандартнага арбітальнага карабля, што зьяўляўся асновай савецкага асваеньня космасу ад 1967 году". Ня гледзячы на паўторнае ўжываньне, карабель і ракета аказаліся небясьпечна ненадзейнымі. Найменш чатырох касманаўтаў згінула ў двух асобных палётах Саюзу, а гэта-ж былі адно ахвяры, якіх Крэмль ня змог скрыць ад вонкавага сьвету.

Пасьля інспэкцыі Саюзу для супольнае місіі летась, Юджын Цэрнан, камандзер місіі Аполё 17 для пасадкі на месяц, зрабіў наступны высноў: „Наш Аполё касьмічны карабель шмат больш удасканалены й мае больш магчымасьці, чымся іхны Саюз". Часапіс „Тайм" пісаў пра Саюз 22 ліпеня 1974 году: „Згодна апініі Амэрыканцаў, ён цесны й няўклюдны, мае мала гаручага для сваіх ракетаў; для кантрасту — ракеты Аполё, кантраляваныя кампутарам, маюць лішкі сілы". А згодна аўтарытэтнага „Авіейшан Уік энд Спэйс Тэхнолёджы", у касьмічным караблі Саюз бракавала іеэрцыйнай кіравальнай сыстэмы, кампутара на барту, паказальніка гаручага, запасной ахаладжальнай сыстэмы й запаснога кіслароду. Сыстэма для ўтрыманьня жыцьця была так сама няўклюднай, як і рэшта карабля. Для забясьпечаньня двух экіпажаў самае неабходнае знараддзьдзе на Саюзе было амэрыканскае, улучна із спалучальным апаратам, радарам і аптычнай сыстэмай. Іншыя разы Саветы таксама палягалі на амэрыканскую экспэртызу, улучна з мапамі Марсу і машынай для выўленьня здымкаў, зробленых дрэннай савецкай камэрай.

Амэрыканскія астранаўты найбольш супрацьўляліся таму, што „Саюз кантралюецца амаль цалкам зь зямлі; касманаўты маюць абмежаваныя магчымасьці, каб самім справіцца зь небясьпекай . . . У выніку тагу, асноўны цяжар палёту ляжа на Задзіночаныя Штаты".

Ня гледзячы на адсталасьць Савецкага Саюзу ў космасе, шмат Амэрыканцаў прадаўжае верыць, што Саветы ўтрымаюць тэмпа з амэрыканскай праграмай асваеньня космасу таму, што яны першыя зьявіліся ў космасе із сваім Спутнікам у 1957 годзе. Няма сумлеву, што Амэрыканцы перагналі-б Саветаў з самага пачатку, калі-б прэзыдэнт Айзэнгаўэр не запавольніў амэрыканскае касмаснае праграмы. Леанід Уладзіміраў піша ў кнізе „Расейскі блеф у космасе", што пасьля распачілае паказухі, Савецкі Саюз астаўся ззаду ў космасе ўжо цэлую дэкаду таму назад.

Савецкі ўцякач Уладзіміраў правёў чатыры гады ў Маскоўскім Авіяцыйным Інстытуце і ведаў шмат навукоўцаў, зьвязаных з савецкай касмаснай праграмай. Ён цьвердзіць, што Спутнік і іншыя раньнія савецкія трыумфы трэба заўдзячваць індывідуальнай вынаходлівасьці, а не камуністычнай тэхналёгіі. Настолькі прымітыўная савецкая ваенная індустрыя, што савецкія інжынеры не маглі навет скарыстаць з тэхнічных рысункаў, якія мелі, „амэрыканскіх ракетных матораў. Дублікаты, пабудаваныя ў Савецкім Саюзе згодна амэрыканскіх плянаў, згарэлі падчас іхнай выпрабоўкі". Робэрт Кайзэр, калішні маскоўскі карэспандэнт „Ўошынгтон Пост" і Уладзіміраў цьвердзяць, што савецкія інжынеры раней і цяпер яшчэ ня здолелі выпрадукаваць мэталю, што вытрымаў-бы 3000 градусаў гарачыні, стваранае вялікімі маторамі, а ахаладжальная сыстэма не змагла зрэдукаваць тэмпэратуры да зносная ўзроўню". Уладзіміраў кажа, што савецкія інжынеры ня могуць навет скап'яваць такое простае рэчы, як спружыны з клачу (спрагла) брытанскага аўта.

На ракеты Саветы знайшлі простую, няўклюдную й схільную да выпадкаў развязку: яны спраглі 20 успамагальных ракетаў на асноўную ракету і гэткім спосабам запусьцілі свой Спутнік у 1957 годзе й Саюз у 1975 годзе. Пакольні ракеты былі зробленыя для мілітарных мэтаў, дык паўстае думка пра іх надзейнасьць і акуратнасьць пры магчымасьці атамнага шантажу Захаду ў будучыні; гэтта можа быць іншы „блеф".

Як рэха Уладзімірава, Кайзэр пісаў у 1972 годзе, што „наперакор усім навуковым поступам, Савецкі Саюз быў і застаецца тэхналягічнай сілай другога ці трэйцяга разраду. Расейскую няўдачу, каб пасласьць людзей на месяц, часта прыпісваюць таму, што яны не хацелі выдаваць зашмат грошай толькі на тое, каб пабіць Амэрыканцаў. Аргумант магчымы, але няверагодны. Расейцы не паказалі стрыманасьці ў расходах спачатку, у касьмічнай гонцы, калі былі першымі за Амэрыканцаў. Яны зусім пакінулі гон, калі ўжо былі ззаду. Місія Аполё-Саюз дала ім магчымасьць надрабіць страчанае. „Савецкія касмасныя навукоўцы рады, што могуць дзяліць сукцэс Амэрыкі пасьля супольнага палёту ў 1975 г.".

Як і ў іншых галінах навукі, савецкія касмасныя інжынеры асвоілі асновы з тэй простай прычыны, што маюць сусьветную шпіёнскую сетку, што рабуе тое, чаго ня можна купіць або дарма здабыць із заходніх навуковых выданьняў. Адылі цяжкі стан цэнтральнай, плянаванай Крамлём гаспадаркі, біюракратычная разьдзельнасьць і нутраная сакрэтнасьць зрабілі немагчымым зраўняцца з хуткімі навуковымі поступамі ў Вольным Сьвеце. Дысыдэнт Андрэй Сахараў, атамны фізык, цьвердзіць, што ў раёне перадавой тэхналёгіі Савецкі Саюз астаецца далей і далей ззаду за Захадам.

Навет прадуцэнты першых мілітарных патрэбаў мусяць рабіць шмат свайго знараддзьдзя часам проста рукамі. Атамныя й ракетныя выпрабавальныя інстытуты, як правіла , маюць свае, зусім прымітыўныя варштаты, дзе выдзьмухваюць патрэбнае шкло . . тамy, што

(Заканчэньне на 6-ай бачыне)

"ІНТЭРНАЦЫЯНАЛ" ЯНКІ КУПАЛЫ

Сто пяць гадоў таму быў напісаны, а 55 гадоў таму ў беларускую мову перакладзены „Інтэрнацыянал" — сучасны гімн Кампартыі Савецкага Саюзу. Беларускі пераклад „Інтэрнацыяналу" быў зроблены Янкам Купалам у красавіку 1921 году, а 20 ліпеня таго-ж году ў газэце „Савецкая Беларусь" (тады яна выдавалася пабеларуску) быў выдрукаваны Купалаў пераклад гэтае песьні, рэвалюцыйныя лёзунгі якое прыкрываюць цімала гвалту ня толькі над „буржуямі", але й над тымі, хто рабіў рэвалюцою ці проста быў паглынуты ёю.

Адзначаючы сёлета 55-ыя ўгодкі купалаўскага перакладу „Інтэрнацыяналу", варта ўспомніць якраз і тое, пра што ў падсавецкай Беларусі маўчыцца. Маўчаньне — таксама форма гвалту.

У якіх абставінах рабіў Купала свой пераклад „Інтэрнацыяналу"? З чые ініцыятывы? Што яго штурхнула на гэты крок?

Знайсьці адказ на гэтыя пытаньні ня вельмі лёгка, жывучы ў Савецкім Саюзе. Прыкладам, Беларуская Савецкая Энцыкляпэдыя, том пяты, у сваёй кароценькай даведцы пра „Інтэрнацыянал" ніякае беларускае веднае літаратуры не падае. Усё, да чаго энцыкляпэдыя адсылае, гэта артыкул Леніна „Евгений Потье" (аўтар тэксту песьні) у 22-ім томе „Полного собрания сочинений". Рэдактары БелСЭ не патурбаваліся назваць хоць які-небудзь друкаваны матэрыял, у якім падавалася-б гісторыя беларускага перакладу „Інтэрнацыяналу", хоць артыкулаў на гэтую тэму (хай сабе й тэндэнцыйных) зьявілася колькі. Прыкладам, у газэце „Літаратура й Мастацтва" за год да зьяўленьня пятага тому БелСЭ быў апублікаваны артыкул Міколы Дзяшкевіча з нагоды 100-годзьдзя „Інтэрнацыяналу" — „Паўстаў праклішцем катаваны . . ." Гэткая паважная з афіцыйнага гледзішча тэма як пераклад у беларускую мову міжнароднага рэвалюцыйнага гімну абмяркоўвалася пэўна-ж і ў шмат якіх іншых выданьнях, хоць і не зашмат, бо пачнеш заглыбка капацца, чаго добрага, дакапаешся да бяды. Зрэшты, ня трэба далёка й хадзіць, каб наткнуцца на няўвязкі Купалавага жыцьцёвага шляху ды часта прыпісванага яму прабальшавіцкага, прапартыйнага, прасавецкага энтузіязму. Мікола Дзяшкевіч, прыкладам, у сваім згадваным артыкуле ў газ. „Літаратура й Мастацтва" (4. VI. 71) пісаў з гэткім вось афіцыйным замілаваньнем:

„Горад Мінск, 1921 год. Красавік. Янка Купала перакладае на родную мову ,Інтэрнацыянал'.

„Гэты рэальны, засьветчаны самім тэкстам перакладу факт з жыцьця Купалы поўніцца глыбокім сымбалічным сэнсам. Уражае, прымушае задумацца ў ім літаральна ўсё: пераклад рабіўся ў доміку 1-га зьезду РСДРП; праца над ,Інтэрнацыяналам' пачалася адразу-ж, усяго праз некалькі месяцаў пасьля вызваленьня Мінску ад белапольскіх захопнікаў; перакладаючы міжнародны пралетарскі гімн, Янка Купала выконваў партыйнае даручэньне ЦК КПБ".

Барджджэй за ўсё, што Купала „выконваў даручэньне ЦК КПБ", перакладаўшы „Інтэрнацыянал", бо сэрца ягонае да гэтага заданьня аніяк не ляжала. Запраўды факт гэты з жыцьця Купалы, кажучы словамі Дзяшкевіча, „поўніцца глыбокім сымбалічным сэнсам", ды ня тым, які намагаецца прыпісаць яму Дзяшкевіч.

Купала перакладаў „Інтэрнацыянал" у красавіку 1921 году. Пагляддзем цяпер, як характарызуе настрої й пагляды паэты ў гэным пэрыядзе Рыгор Бярозкін у кнізе „Сьвет Купалы", расейскі пераклад якое выйшаў у Маскве, у выдавецтве „Советский писатель", у 1973 годзе:

„Выражаючы агульнадэмакратычныя інтарэсы й імкненьні народнае масы, Купала — у гэтую пару свайго духовага разьвіцьця — ня бачыў сацыялістычных мэтаў рэвалюцыі, таго, што Кнорын называў ,бальшавізацыяй краю' . . . Купала хвараўта ўспрыймаў факты рэвалюцыйнага гвалту, не разумеў іх прымусова-неабходнага характару ў умовах грамадзянскае вайны. Купала спыняўся ў трагічным зьдзіўленьні й разгубленасьці перад кажным выявам расколу й распластаваньня народнага адзінства, такса-ма няўхільных у эпоху няпрымірэнчых клясавых баёў.

„Гэтак прагна жаданае, адзінства нацыянальнага й сацыяльнага, **бацькаўшчыны й рэвалюцыі** упарта не давалася паэту, і зноў з таеж прычыны, што ягоныя пошукі народнага адзінства йшлі ў поўным адрыве ад практычных справаў рэвалюцыі, успрынятых аднабакова, галоўна ў аспэкце ,нацыянальнага адраджэньня', вонках інтэрнацыянальна-пралетарскага зьместу рэвалюцыйнае эпохі".

Вось духовы стан Янкі Купалы ў часе перакладаньня ім „Інтэрнацыяналу", у часе выконваньня „партыйнага даручэньня ЦК КПБ". Паэтава ўсьведамленьне, што „бацькаўшчына" й „рэвалюцыя" — рэчы розныя, часамі антаганістычна-супрацьлежныя, засталося з Купалам аж да ягонае трагічнае й дасюль ня высьветленае сьмерці ў Маскве ў 1942 годзе.

Рыгор Бярозкін называе 1921 год „чырвонай датай у календары парэвалюцыйнае творчасьці Янкі Купалы", кажа, што паэта перакладам „Інтэрнацыяналу" замацаваў, быццам-бы, у сваёй творчасьці „працоўны" кантакт дзьвюх асноваў — рэвалюцыйнае й нацыянальнае. На самой-жа рэчы, Купалаў духовы крызіс і няпрыняцьцё „бальшавізацыі краю" былі далёка ня скончыўшы ў 1921 годзе. І не пра „чырвоную", а барджджэй чорную дату ў Купалавым календары даводзіцца казаць.

Гісторык беларускае літаратуры Антон Адамовіч у сваёй кнізе, выдзенай паанглельску ў Нью Ёрку ў 1958 годзе — „Супраціў саветызацыі ў беларускай літаратуры" — гэтак характарызуе пэрыяд 1920-1922 гадоў:

„У беларускай літаратуры нутраная эміграцыя ахапіла сабою блізу ўсіх творчых пісьменьнікаў . . . У гэтым пэрыядзе была ня толькі нутраная эміграцыя у беларускай літаратуры, а нутраная эміграцыя **беларускае літаратуры**. Больш таго, беларускія пісьменьнікі ня толькі ,адгарадзіліся' ад савецкае рэчаіснасьці. Яны спрабавалі адкінуць яе ды праводзілі сталыя атакі супраць яе . . . Гэтая ваяўнічая пастава была ў існасьці працягам традыцыі апазыйнасьці да ўсякае чужое прыгнятальніцкае ўлады".

Паказальна, што перакладаўшы „Інтэрнацыянал" у 1921 годзе, Купала не згаджаўся на падаваньне пад ім свайго прозьвішча як перакладчыка напрацягу ўсіх 1920-ых гадоў. Калі-ж урэшце ў 1930 годзе ўвёў гэты пераклад у свой зборнік вершаў, азагалоўлены „1918-1928", дык мэтадам супастаўленьня й супрацьстаўленьня адкінуў бальшавіцкую ідэю „Інтэрнацыяналу" ў імя Бацькаўшчыны. У зборніку побач з „Інтэрнацыяналам" Купала зьмясьціў свой верш 1919 году „Паўстань", што й сяньня йшчэ пад забаронай у краі аднапартыйнае цэнзуры. Абодвы вершы пачынаюцца словам „Паўстань", што становіць ключ да расшыфраваньня сэнсу абодвых вершаў ды паказвае на Купалава дачыненьне да тых ідэйных вартасьцяў, што сымбалізуюцца гэтымі вершамі.

Всьсь як пачынаецца Купалаў верш „Паўстань", як гучыць запраўды Купала 1919-га, 1921-га, 1930-га ды ўсіх далейшых гадоў:

Паўстань з народу нашага, Прарок,
Праяваў бураломных варажбіт,
І мудрым словам скінь з народу
ўрок,
Якім быў век праз ворага спавіт.

Зьбяры ў вадну ўсю Беларусь сям'ю,
Вазьмі зь яе прысягу і зарок,
Што не прадасьць сябе, сваю зямлю.
Зьняць путы бацькаўшчыне ўстань,
Прарок . . .

І далей, у тым-жа духу: „Паўстань з народу нашага, Пясьняр", „Паўстань з народу нашага, Ваяк", „Паўстань з народу нашага, Уладар". Усюды лягічны націск кладзецца на слове „**нашага**": „Паўстань з народу **нашага . . .**"

Гэткім вось быў праўдзівы „**нутраны эмігрант**" Янка Купала, калі ў 1921 годзе яму давялося перакладаць „Інтэрнацыянал" „з даручэньня ЦК КПБ". Душы свае ён у пераклад ня ўнёс: яна засталася там, „дзе ляжаць загоны Беларусі роднай".

Я. Запруднік

БЕЛАРУСКІ КАСМАНАЎТ ПЁТР КЛІМУК

Беларускі касманаўт Пётр Клімук, адзін з найвыдатнейшых касманаўтаў Савецкага Саюзу, заслугоўвае на куды большую ўвагу, чымся яму прысьвячалася да апошняга часу ў беларускім савецкім друку. На аснове паасобных артыкулаў, рэпартажоў і інтэрвію, што зьяўляліся летась і сёлета ў штотыднёвіку „Літаратура і Мастацтва" ў сувязі з апошнім выдатным касьмічным вычынам Пётры Клімука, можна адно агульна й, пэўне-ж, няпоўна пазнаёміцца зь некаторымі мамэнтамі біяграфіі беларускага касманаўта. Узьнікае ўражаньне, што і ў гэтым выпадку заважыла цяжкое таўро шырака практыкаванай апошнімі гадамі тэндэнцыі звужаньня, а то й прамоўчваньня непажаданых для сучаснае палітыкі партыі выяваў беларускага нацыянальнага патрыятызму. Зусім ясна, што ў вабліччы гэтае палітыкі нявыгадна падчыркваць факты й зьявы моцнай нацыянальнай сьведамасьці й беларускага патрыятызму Пётры Клімука, што стаўся гордасьцяй беларускага народу.

Напачатку ліпеня сёлета ў менскім выдавецтве „Беларусь" выйшаў з друку фотаальбом „Пётр Ільіч Клімук", папярэджаны кароткай біяграфіяй касманаўта, які падрыхтавалі да друку Іван Ваганаў і Мікалай Панасюк. Фотаальбом гэты яшчэ ня трапіў у кнігарні заходніх краёў, што кальпартуюць выдадзеныя ў Савецкім Саюзе кнігі. Маглі мы з гэтым альбомам адно павярхоўна пазнаёміцца з шырэйшага на яго водгуку няведамага нам аўтара М. Валошкі, надрукаванага ў менскай камсамольскай газэце „Чырвоная зьмена" за 13 ліпеня сёлета.

Добра ведаючы, што нашыя суродзічы на эміграцыі жыва цікавяцца асобай Пётры Клімука, мы й наважылі гэтта падаць ім тыя цікавыя мамэнты й факты з жыцьця й касьмічных вычынаў нашага слаўнага суродзіча, якія магчыма было знайсьці ў водгуку на згаданы альбом ды ў неткаторых матарыялах у газэце „Літаратура і Мастацтва" за сёлетні й леташні год ды ў нумары гэтае газэты за 21 сьнежня 1973 году. З гэтага апошняга нумару бяром наступныя біяграфічныя дадзеныя Пётры Клімука:

Маёр Пётр Клімук нарадзіўся ў 1942 годзе ў беларускай сялянскай сям'і ў вёсцы Камароўка Берасьцейскай вобласьці. Пасьля заканчэньня ў 1964 годзе Чарнігаўскага вышэйшага ваеннага авіяцыйнага вучылішча служыў у Ваенна-Паветраных Сілах. У атрад касманаўтаў Пётр Клімук быў залічаны ў 1965 годзе. Ён прайшоў поўны курс падрыхтоўкі да касьмічных палётаў на розных апаратах пілятаваньня. З 1973 году ён слухач Ваенна-Паветранай акадэміі імя Ю. А. Гагарына.

Жонка касманаўта Лілія вучыцца ў 1-м Маскоўскім мэдыцынскім інстытуце імя І. М. Сечанава. У іх расьце сын Міхаіл пяці гадоў. Бацька касманаўта Ільля Клімук загінуў у мінулую вайну — у 1944 годзе пад Варшавай, маці Марта жыве ў вёсцы Камароўка ў Берасьцейскай вобласьці.

А вось некаторыя факты зь біяграфіі Пётры Клімука, узятыя з артыкулу ваеннага журналіста Аляксея Косава, які сустрэўся з касманаўтам у Зорным, касманаўцкім гарадку. Артыкул быў надрукаваны ў газэце „Літаратура і Мастацтва" за 9 красавіка сёлета.

„Мяне зьдзівіў характар касманаўта: надзвычай няўрымсьлівы, — піша А. Косаў. — Захаплялі яго знаходлівасьць, кругагляд, глыбокая эрудыцыя ў многіх галінах: тэхніцы, навуцы, музыцы, літаратуры, мастацтве, любоў да беларускай народнай творчасьці. А калі гаворка зайшла пра мастацкія вышыўкі, Клімук сказаў, што ў яго на радзіме, Берасьцейшчыне, і асабліва ў вёсцы Камароўка, вельмі многа майстроў па мастацкаму вязаньню.

— Залатыя рукі ў маёй мамы, — расказаў касманаўт пра маці, Марту, — Яна цудоўна вяжа, вышывае ручнікі, фіранкі, сурвэткі, кофтачкі й сукенкі. Любоў да мастацтва перадала зь дзяцінства й мне.

І тут я прыгадаў, якая майстэрня дома ў Пятра Ільіча, як ён умела працуе з гэблікамі, пілачкамі й напільнікамі пасьля напружанай „касьмічнай вучобы" . . . — Тут, у сваім рабочым кабінэце, я заўжды адпачываю, — гаворыць гэрой конмасу".

А вось асабліва цікавы пераказ зь біяграфіі касманаўта ў згаданым фотаальбоме „Пётр Ільіч Клімук", надрукаваны ў газэце „Чырвоная зьмена" за 13 ліпеня сёлета:

„Куды-б і як далёка ні закінуў лёс чалавека, ён заўсёды душой і сэрцам зьвязан з родным краем, з тымі мясьцінамі, па якіх зрабіў першыя самастойныя крокі, зь якіх пачалося знаёмства з тым незабыўным і адзіным, што называецца Радзімай. Навет у прасторы Сусьвету кажны з пасланцоў савецкага народу браў з сабой тое, што напамінала пра сувязь зь Зямлёй, пра родны куток бацькаўшчыны.

Для нашага славутага земляка — двойчы Гэроя Савецкага Саюзу, лётніка-касманаўта СССР Пятра Ільліча Клімука такім сваяасаблівым талізманам у космасе зьяўляўся томік вершаў народнага песьняра Беларусі Якуба Коласа. Зараз гэты „касьмічны сувэнір" з аўтографам Пятра Ільіча як дарагая рэліквія захоўваецца ў Літаратурным музэі Якуба Коласа. А пабываўшы ў гэтым знаёмым мінчанам доміку, П. І. Клімук пакінуў шчыры водгук: „З хваляваньнем наведаў музэй народнага паэта Беларусі Якуба Коласа, вершы якога я зь дзяцінства помню й люблю. Таму і ў космас узяў кніжачку яго паэзіі. Там, у прасторах Сусьвету, асаблівым сэнсам напаўняліся бесьсьмяротныя словы:

Мой родны кут, як ты мне мілы!..
Забыць цябе ня маю сілы!..

Далей у водгуку на Фотаальбом „Пётр Ільіч Клімук" згадваюцца многія зьмешчаныя ў ім фотаздымкі з жыцьця й дзейнасьці касманаўта. Пра гэта чытаем:

(Заканчэньне на 6-ай бачыне)

СУСТРЭЧА ЗЬ МІРОНАМ КУРОПАСАМ У ЛЁС АНДЖЭЛЕСЕ

Зьлева направа: Ч. Найдзюк, М. Нікан, М. Куропас, Сп-ня Ю. Найдзюк, Я. А.

У сыботу 2 кастрычніка сёлета ў карэйскім рэстаране ў Лёс Анджэлесе адбылася сустрэча рэспубліканскіх прадстаўнікоў розных нацыянальных групаў із спэцыяльным дараднікам Прэзыдэнта Джэралда Форда для этнічных справаў Д-рам Міронам Куропасам, маладым украінскім дзеячам у ЗША. Пасьля цікавага дакладу паважанага гасьця першым забраў голас беларускі прадстаўнік сп. Я. А., які ў даволі абшырнай прамове прадставіў цяжкасьці ў перамаганьні дыскрымінацыі белых нацыянальных меншасьцяў у мясцовым маштабе асабліва, а таксама дыскрымінацыі Беларусаў у „Голасе Амэрыкі" ў васаблівасьці. Д-р Куропас абяцаў поўнае падтрыманьне беларускіх патрэбаў і дамаганьняў. Апрача сп. Я. А., беларускую групу складалі сп. Мікола Нікан з Аўстраліі й спадарства Юзя й Часлаў Найдзюкі.

У нядзелю 3 кастрычніка ў Украінскім Цэнтры ў Лёс Анджэлесе адбыўся вялікі банкет „Падзяка Амэрыцы", у якім прыняў удзел д-р Мірон Куропас. Ганаровымі прадстаўнікамі на банкеце былі ад Беларусаў сп-ня Юзя Найдзюк і сп. Я. А. На Банкеце прысутнічалі й іншыя Беларусы. Д-р Мірон Куропас прамаўляў да прысутных на украінскай мове.

Н.

Галоўная Ўправа Згуртаваньня Беларусаў у Вялікай Брытаніі з сумам паведамляе, што пасьля працяжнай хваробы памёр 6 кастрычніка 1976 году ў горадзе Кэмбрыдж у Ангельшчыне актыўны даўгагадовы сябра ЗБВБ

СЬВЯТОЙ ПАМЯЦІ ВІКТАР ГОЙШЫК

Ён нарадзіўся ў 1922 годзе ў Івацэвічах на Беларусі. Пакінуў тут сіротамі двух сыноў. Апрача дзейнасьці ў ЗБВБ, быў ён ахвярным і адданым працаўніком у мясцовым Прыходзе БАПЦ. Абрад пахавіпаў выканаў а. Янка Пякарскі 13 кастрычніка сёлета. Пахаваны на мясцовым магільніку Сіты Сэмэтары ў Кэмбрыджы.

Хай Яму будзе лёгкай чужая зямля!

МОВЫ Й ЛІТАРАТУРЫ

НЕРАСЕЙСКІХ НАРОДАЎ СССР

(НАВУКОВАЯ КАНФЭРЭНЦЫЯ Ў КАНАДЗЕ)

Мэк Мастэр Унівэрсытэт у Гамільтоне (Канада) 22 і 23 кастрычніка сёлета зарганізаваў навуковую канфэрэнцыю на тэму мовы й літаратуры нерасейскіх народаў Савецкага Саюзу: трох балтыйскіх савецкіх рэспублікаў, Каўказу, Сярэдняе Азіі ды Беларускай і Украінскай ССР.

Пытаньне гэтае ў дачыненьні да ўсіх нерасейскіх народаў СССР грунтоўна прааналізаваў Праф. **Е. Г. Люіз**, Валіец з паходжаньня, у сваім дакладзе „Цяперашняе палажэньне моваў у Савецкім Саюзе". Ён сьцьвердзіў, што СССР — дзяржава шматмоўная ды што з прычыны міграцыі народаў між паасобнымі рэспублікамі, жыхарства гэтых рэспублікаў ані моўна, ані культурна не аднатае. Ужываньне нацыянальных моваў у паасобных рэспубліках вельмі абмежанае. У ўрадавым і культурным асяродзьдзі нацыянальныя мовы выціснутыя расейскай — мовай моўнай меншасьці нацыянальных рэспублікаў. Дзеля гэтага прэстыж нацыянальных моваў у нерасейскіх рэспубліках вельмі абніжаны. З гэтае прычыны нацыянальныя меншасьці ў гэтых рэспубліках вучацца і ўжываюць ня мову дадзенай рэспублікі, а расейскую. Гэткім парадкам расейская мова сталася „лінгва франка" расейскай імпэрыі — Савецкага Саюзу.

Інакш разглядаў моўную праблему ў Савецкім Саюзе Прафэсар Калюмбійскага ўнівэрсытэту ў Нью Ёрку **Юр'я Шавялёў**. Тэмаю ягонага дакладу было „Пляннаваньне й адпляноўваньне разьвіцьця мовы ў Украінскай ССР". У сваім аналізе дакладчык пункт за пунктам паказваў на сыстэматычнае пляннае дзеяньне савецкага рэжыму, скіраванае на зьнішчэньне ўкраінскае мовы шляхам: 1. штораз большага звужаньня сфэраў ужываньня ўкраінскае мовы ў УССР; 2. абніжаньня прэстыжу гэтае мовы ды 3. шляхам пазбаўленьня мовы магчымасьцяў ейнага нутранага разьвіцьця.

Само жыцьцё вымагае й спрычыняецца да разьвіцьця мовы. І нармальна мова разьвіваецца пры дапамозе выкарыстоўваньня собскіх моўных рэсурсаў. Але савецкі рэжым выпрацаваў й сыстэматычна ўсыцяж пазбаўляе украінскую мову магчымасьцяў выкарыстоўваньня собскіх моўных рэсурсаў, выпіхаючы ды замяняючы іх чужымі расейскімі спосабамі ўтварэньня новых словаў. Калі ўзяць на ўвагу факт, што з аднаго боку із слоўнікаў выкідаецца мноства ўкраінскіх сынонімаў, а з другога — папаўняецца іх расейскападобнымі (г. зн. расейскімі калькамі — Рэд.) ці проста расейскімі словамі, украінская мова гэткім пляннаваньнем рэжыму прысуджаная на паступовую ліквідацыю.

Але супраць гэткага **пляннаваньня** ліквідацыі мовы дзейць знутры народу сіла скіраваная на **адпляноўваньне** мовагубнага пляннаваньня. „Гэтай сілы супраціву — казаў дакладчык — нельга перацэньваць, але нельга яе й недацэньваць".

Старшыня гэтае сэсіі канфэрэнцыі Прафэсар Квінс Каледжу, Нью Ёрк, **Томас Бэрд** дабавіў да дакладу праф. Шавялёва даволі абшырны камэнтар, у якім падчыркнуў, што тарнаваныя савецкім рэжымам мэтады выкараненьня ўкраінскае мовы прынамся ў гэткай самай ступені, калі ня большай, тарнуюцца й да вынішчэньня беларускай мовы ў БССР. Пры гэтым праф. Бэрд зьвярнуў таксама ўвагу на факт, што расейскія вучоныя й пісьменнікі, як, прыкладам, А. Салжаніцын, занепакоеныя дэмаграфічным станам Савецкага Саюзу — відавочнай зьвяй, што натуральны прырост Расейцаў куды меншы, чымся некаторых нерасейскіх народаў СССР.

Тэмай дакладу Прафэсара Тарантанскага ўнівэрсытэту **Нормана Шнэйдмана** было „Нерасейскія пісьменьнікі на ўсесаюзнай літаратурнай сцэне". Дакладчык праілюстраваў сваю тэму на прыкладах творчасьці кіргізкага пісьменьніка Айхматава, беларускага Васіля Быкава й лятувіскага Я. Авізіёнаса. На думку дакладчыка, літаратурная творчасьць Айхматава цешыцца большай папулярнасьцяй у агульнасаюзных вярхох, чымся ў ягонай собскай рэспубліцы. Затое Васіль Быкаў, наадварот, больш папулярны й вызнаваны ў БССР. „БССР — казаў дакладчык — у часе мінулай вайны пацярпела найбольш з усіх савецкіх рэспублікаў і найбольшыя мела страты". Васіль Быкаў апісвае жахі вайны й партызаншчыны, тое што найбольш балюча перацярпеў беларускі народ. Беларускі чытач у некаторай ступені атаесамлівае сябе з гэроямі твораў Васіля Быкава. Васіль Быкаў — бясспрэчна адзін з найвялікшых пісьменьнікаў Савецкага Саюзу, — цьвердзіў праф. Шнэйдман.

Яшчэ больш увагі, бо ўвесь свой даклад прысьвяціў беларускай літаратуры, галоўна Васілю Быкаву Прафэсар раней Лёндanскага, а цяпер Ліверпульскага ўнівэрсытэту (Ангельшчына) **Арнольд Мэк Мілін**. Праф. Мэк Мілін быў шматгадовым рэдактарам англамоўнага часапісу „Журнал Беларусаведных Студыяў", што выдаецца Англа-Беларускім Таварыствам ў Лёндане, ён аўтар шматлікіх у ім артыкулаў зь беларусаведы, а таксама аўтар кнігі „Слоўніцтва беларускай літаратуры XIX стагодзьдзя". Напачатку свайго дакладу праф. А. Мэк Мілін казаў: „Тыя, што думаюць, што беларускую літаратуру стварыў Савецкі Саюз, вельмі памыляюцца". Яна цьвіла ўжо ў 15-16 стагодзьдзях у беларускай дзяржаве — Вялікім Княстве Літоўскім. Гэткія ейныя помнікі, як „Літоўскі Статут" і іншыя (тут ён даў колькі канкрэтных прыкладаў), сьветчаць пра гэта. Далей ён падаў прычыны заняпаду беларускай літаратуры асабліва ў 18 стг. ды ейнага адраджэньня ў пачатку 19 стг. Дакладчык прадставіў этапы разьвіцьця адроджанай беларускай літаратуры, пачынаючы ад „Энэіды навыварат", „Тараса на Парнасе", Вінцука Дуніна-Марцінкевіча, Францішка Багушэвіча, праз „Нашу Ніву" й выдатнейшых нашаніўцаў на чале зь Янкам Купалам, Якубам Коласам, Максімам Багдановічам, і да сяньня.

Першая частка дакладу праф. Мэк Міліна дала слухачом цэнны інфармацыйны матарыял і фон для другое часткі — разважаньняў пра творчасьць Васіля Быкава. Сам два разы ранены на франтох мінулае вайны й адзін раз пададзены ў сьпіску, што загінулі, Васіль Быкаў глыбака перажыў асабіста жахі мінулае вайны. Глыбака адчуў фізычныя цярпеньні й духовыя пакуты беларускага народу, што ахоплены быў ня толькі полымем франтавой вайны, але й яшчэ страшнейшай за яе партызаншчынай. Жахі й трагізм, крыўды, спрычыненыя ворагам і сваім начальствам — гэткую рэчаіснасьць Васіль Быкаў ня толькі меў здольнасьць, але й мужную адвагу перадаць у лепшых сваіх творах, як „Мёртвым не баліць", „Праклятая вышыня", „Круглянскі мост", „Сотнікаў" і іншых.

Праф. А. Мэк Мілін падчыркнуў, што мастацкая каштоўнасьць твораў Васіля Быкава залежыць ня толькі ад здольнасьцяў і таленту пісьменьніка, але й ад ягонае сілы духа й адвагі даць жывы й праўдзівы абраз душы чалавека й жыцьця народу ў цяжкі мамэнт гісторыі. Аналіз дакладчыка быў глыбака ўніклівы й субтэльны. Дакладчык, адпаведна падаючы факты, даваў да зразуменьня слухачом, што мастацтва Васіля Быкава й ягоная адвага казаць толькі праўду ня вельмі прыхільна прыймаюцца савецкім рэжымам. Ён пералічыў колькі твораў, якія, не зважаючы на іхны высокі мастацкі ўзровень, пасьля зьяўленьня ў беларускіх часапісах, ніколі ня былі выдадзеныя кніжнымі публікацыямі ў СССР, хоць і былі перакладзеныя на іншыя мовы — ангельскую й францускую ды выдадзеныя за мяжой. (Некаторыя аповесьці Васіля Быкава, што ня былі выдадзеныя асобнымі кнігамі ў СССР, выйшлі кніжнымі выданьнямі ў Польшчы — Рэд.). Напапошку дакладчык затрымаўся над прамовай Васіля Быкава на 5-ым зьезьдзе пісьменьнікаў Беларусі ў 1966 годзе, якая ня была надрукаваная ў БССР, затое трапіла на Захад і тут была надрукаваная ў некалькіх заходніх мовах, а таксама і ў мове беларускай.

Афіцыйна зачыніць гэтую цікавую й карысную канфэрэнцыю выпала на долю сябру Беларускага Інстытуту Навукі й Мастацтва ў Нью Ёрку праф. Томасу Бэрду.

Ад Беларусаў прыймалі ўдзел у канфэрэнцыі запрошаныя на яе Спва Вінцэнт і Раіса Жук-Грышкевічы, Сп-ня Валя Пашкевіч і Сп. Паўлюк Пашкевіч.

Р. Жук-Грышкевіч

ШТО ЧУВАЦЬ?

Вялікая бібліяграфічная праца праф. Л. Акіншэвіча — „Гісторыя й гістарыяграфія ЗША ў паваенных савецкіх працах, 1945-1970 гг." — выйшла паангельску сёлета ў амэрыканскім выдавецтве „Клiё Прэс". Праф. Акіншэвіч, даўгагадовы сябра Беларускага Інстытуту Навукі й Мастацтва, жыве цяпер у штаце Мэрылэнд ля Вашынгтону.

Выйшла з друку (ротатар) брашура а. Льва Гарошкі „Трыццацігодзьдзе беларускага душпастырства ў Францыі, 1946-1976 гг.". У ўступе да брашуры даецца кароткі гістарычны агляд пасяленьня Беларусаў у Францыі да 1946 году; яно пачалося йшчэ ў XIX ст., пасьля вайны 1812 году.

У Ватыканскай радыястанцыі, як падаў „Камунікат" Беларускага Каталіцкага душпастырства ў Францыі (№ 22, верасень 1976 г.), „будуецца новая магутная антэна сілаю 500 кіляват для перадачаў на кароткіх хвалях. Мантаж антэнаў мае быць закончаны ў канцы году. Ад тады будзе магчыма слухаць беларускія перадачы і ў Заходняй Эўропе". Беларускія праграмы Ватыканскае радыястанцыі перадаюцца нядзелямі, панядзелкамі, серадамі, чацьвяргамі й пятніцамі а гадзіне 18:45 сярэдня-эўрапейскага часу на кароткіх хвалях: 26,61 м, 31,17 м і 41,92 м.

Ілюстраваны артыкул пра клíўлендзкую царкву (у сувязі зь юбілеем парахвіі БАПЦ апублікавала газэта „Дэ Клівлэнд Прэс" (21. X. 76). Аўтарка артыкулу — Элеанора Прэч, якая займаецца тэмамі нацыянальнасьцяў гор. Клíўленду.

Мэльбурнская газэта „Дэ Эйдж" (14. VIII. 76) апублікавала калектыўны ліст у рэдакцыю пра пераслед рэлігіі ў Савецкім Саюзе, у тым ліку й на Беларусі. Ліст разам зь іншымі падпісаў таксама а. А. Кулакоўскі, настаяцель беларускага прыходу ў Мэльбурне.

Беларускі Цэнтральны Камітэт у Вікторыі (Аўстралія) падпісаў ліст пратэсту супраць засільля левых на радыястанцыі „Эй-Бі-Сі", якая мае таксама этнічныя перадачы, але абмяжоўвае свабоду выказваньня. Вестку аб пратэсьце падала газэта „Дэ Эйдж" (21. IX. 76), адзначыўшы, што этнічныя арганізацыі ўзяліся паважна за справу абароны сваіх правоў.

Пятая кніга „Выбраных дыялёгаў" Плятона „Пармэнідэс" і „Мэнон" выйшла сёлета ў выдавецтве Беларускага Лабрадзейнага Эдукацыйнага Фонду. З грэцкага тэксту на беларускую мову пераклаў, прадмовай і каментарамі пераклад і аглядзіў каментарамі а. Ян Пятроўскі. Кніга абыймае 155 бачынаў друку й каштуе $5.00. Выпісваць:

JOHN PIOTROWSKI
1716 NE 7th Terrace
Gainesville, Florida 32601, U.S.A.

УШАНАВАНЬНЕ ЗАСЛУЖАНЫХ ПРАЦАЎНІКОЎ

Мікола Ганько пачаў сваю грамадзкую працу дзесь 30 гадоў назад, яшчэ ў Аўстрыі. Удома, падчас вайны, ён аддана працаваў у Саюзе Беларускай Моладзі. Марыя Ганько, Міколава жонка, улучылася ў працу адразу пасьля свайго прыезду ў Канаду 16 гадоў таму. Ня толькі ў Таронце, але ў Канадзе й ЗША дый наагул між усяе беларускае эміграцыі Ганькі ведамыя, як людзі сьціплыя, працавітыя, высока-рэлігійныя, надзвычайна вытрывалыя. Яны працуюць заўсёды і ўсюды дзе ёсьць наша БАПЦ ці грамадзтва. Працуюць бяз рэклямы, бяз крыку.

Гэтых двух выдатных людзей суродзічы нашы з Таронта й ваколіцаў ушанавалі ў сыботу 2-га кастрычніка ў залі БРГЦ ў Таронце на вялікім вечары, што быў прысьвечаны 15-ці гадом сужэнства й 30-ці гадом рэлігійна-грамадзкай працы Марыі й Міколы Ганькоў. На вечар зыбралася блізу сотні гасьцей.

У царкве сьв Кірылы Тураўскага адбыўся кароткі малебен за здароўе „маладых", а пасьля ў залі была супольная вячэра. Заля была прыгожа ўдэкараваная. Вечар адкрыў, пасьля вячэры, сп. К. Акула, што ахарактарызаваў паангельску й пабеларуску спадарства Ганькоў і іх дзейнасьць, вялікія заслугі для беларускага грамадзтва ня выгнаньні й народу. Ён прачытаў і прысьвечаны Ганьком верш. У далейшым выступалі сп. Б. Рагуля, сп. М. Кулеш, Б. Лішчонак, Яго Праасьвяшчэнства Архіяпіскап Мікалай і ўсім дзякаваў за гонар і падаркі ды ўрачыстасьць сп. М. Ганько.

Танцы пад аркестру сп. Б. Лішчонка прадаўжаліся за поўнач.

К.

НОВАЯ КНІГА МАЛЮНКАЎ СТ. ТАМАРЫ

Беларуская мастачка Ст. Тамара ведамая як аўтарка абстрактных абразоў, іконаў, рысункаў прыкладнога мастацтва, а таксама выдатных ілюстрацыяў дзіцячых кнігаў.

Нядаўна выйшла з друку чародная ейная кніга цудоўных ілюстрацыяў да тэксту Расэла Фрыдмана „Зьвярыныя гульні". На багата ілюстраванай супэрвокладцы кнігі пададзеныя, разам з фатаграфіямі суаўтараў, іхныя кароткія біяграфіі (з зазначэньнем пра Беларусь як месца нараджэньня Ст. Тамары). Уся кніга „Зьвярыныя гульні" выкананая на высокім літаратурным, мастацкім і паліграфічным узроўні і становіць ідэальны калядны падарунак для малада чытача. Цана кнігі — 4,95 дал. Яе можна набыць праз кнігарню або выпісаць беспасярэдня з выдавецтва:

Holiday House
18 East 53rd Street
New York, N. Y. 10022

СЯРЭБРАНЫ ЮБІЛЕЙ СУЖЭНСТВА СПАДАРСТВА СТУСАЎ

19 верасьня сёлета ў памешканьні Украінскага Цэнтру ў Лёс Анджэлесе адбылося вялікае сьвяткаваньне 25-цігодзьдзя сужэнства Спадарства Валі й Багдана Стусаў. Гэта была добрая нагода для яшчэ большага збліжэньня паміж Беларусамі й Украінцамі, прыяцелямі й супрацоўнікамі паважанай пары. Абое юбіляры й іхныя дзьве дачкі актыўныя ў беларуска-украінскім нацыянальна-грамадзкім супрацоўніцтве.

Н.

ПАДЗЯКА

У сувязі з нашым сярэбраным юбілеем сужэнства мы ад шчырага сэрца дзякуем арганізатарам вечару Спадарству Хударонкавым і Спадарству Акулам, а таксама й аркестры сп. Б. Лішчонка дый усім тым Суродзічам, што прыбылі асабіста на гэткую мілую імпрэзу або прыслалі свае падаркі.

Марыя й Антон Маркевічы

СЕЙБІТАМ

Марыі й Міколу Ганьком

Калі ў чырвенскі вечар
зязюля Вам гады лічыла,
а Вы цешыліся кажнаму „ку-ку"
і крычэлі: „яшчэ раз, яшчэ раз!"
Ці думалі Вы тады,
дзе накукаваны гады
пражываць будзеце?

Калі хадзілі Вы па родных гонях,
за плугам, ці за ягадзінай,
забаўляліся з малечай
у пікара,
ці песьняй пры калаўроце
насалоджваліся, —
ці не варажылі тады
пра шчасьце?
І дзе яно,
і якое яно,
і калі-ж нарэшце
да Вас загляне...

Калі на ніве добра апрацаванай
асачылі Вы сейбіта, —
павольнага, памяркоўнага,
натхнёна-працавітага, —
ці гадалі тады,
што некалі й самім давядзецца
сейбітамі добрага й адвечнага
крочыць... на чужыне?

І што на чужыне
зярняты роднага прарасьці
могуць,
а прарösшы,
успамагаць зьняможаную,
зьняволеную Матку...

К. Акула
2. X. 1976 г.

БЕЛАРУСКІ КАСМАНАЎТ ПЁТР КЛІМУК

(Заканчэньне з 5-ай бачыны)

„Мы бачым П. І. Клімука ў час касьмічных трэніровак і сярод сяброў-касманаўтаў, на Краснай плошчы ў Маскве і на роднай беларускай зямлі, у кабіне касьмічнага карабля „Саюз-18" і ўдваіх з роднай маці Мартай. Зь кім-бы ня сустракаўся Пётр Ільіч — з баўгарскімі сябрамі ў час фэстываль дружбы моладзі СССР і НБР ці з хлебаробамі калгасу „Савецкая Беларусь" Камянецкага раёну, з працаўнікамі Пінскага камбінату верхняга трыкатажу, ці з самадзейнымі артыстамі, заўсёды ён шчыры й адкрыты, душэўны й гасьцінны..."

У артыкуле М. Базарэвіча „Слова Коласа натхняла Клімука..." ў газэце „Літаратура і Мастацтва" за 24 кастрычніка 1975 згаданая й гэткая важная дэталь: „П. Клімук быў таксама госьцем рэдакцыі часапісу „Маладосьць". У калектыве адбылася цёплая, сардэчная гутарка. Наш зямляк, славуты дасьледчык космасу, на памяць сфатаграфаваўся з супрацоўнікамі рэдакцыі". На жаль, рэдакцыя „Маладосьці" ці ейныя партыйныя гаспадары не ўважалі патрэбным хоць адным словам потым напісаць пра гэтае спатканьне й зьмясьціць хоць адно фото.

Свой водгук на фотаальбом „Пётр Ільіч Клімук" канчае М. Валошка й словамі справядлівае крытыкі:

„Вядома, дакумэнтальнага матар'ялу пра П. І. Клімука вельмі шмат. І, думаецца, што альбом атрымаўся-б значна цікавейшым, калі-б было выкарыстана больш разнастайных і разнапланавых фотаздымкаў, якія ня толькі фіксавалі-б сустрэчы гэроя космасу з рознымі калектывамі, а расказалі-б аб працоўных буднях касманаўта, яго адпачынку, захапленьнях, сям'і, дзіцячых і юнацкіх гадах нашага зямляка. Тады чытач меў-бы больш багатае ўяўленьне пра цікавае й зьмястоўнае жыцьцё П. І. Клімука, тады магчыма, фатаграфія-факт загаварыла-б на поўны голас як сродак мастацкага выяўленьня характару і духовага сьвету чалавека.

І усё-ж гэта тоненькая кніжачка „Пётр Ільіч Клімук" мае значную каштоўнасьць і з прыхільнасьцю будзе сустрэта чытачамі".

Можна было-б падумаць, што згаданы фотаальбом, у якім вымоўна пасьветчаная шчырая беларускасьць Пётры Клімука й ягоны беларускі патрыятызм, выдадзеная на ягонай роднай беларускай мове, калі-б... Калі-б ня зьмешчаная ў газэце „Чырвоная зьмена" й фатакопія вокладкі гэтага альбому, на якой чытаем: „Петр Ильич Климук".

У кастрычніцкім нумары часапісу „Маладосьць" за сёлетні год пад загалоўкам „У 1977 годзе часапіс мяркуе надрукаваць", побач з апавесьцямі, апаваданьнямі, вершамі й іншымі творамі, фігуруе й „**Кніга лётчыка-касманаўта Пятра Клімука „ЗОРЫ ПОБАЧ"**. Тое, што Пётр Клімук свой першы твор пра сваё касьмічнае падарожжа, як падказвае пра гэта ягоны загаловак, наважыў надрукаваць не ў якім-небудзь саюзным расейскім касманаўцкім часапісе, што было-б у гэтым выпадку зьвяй навет нармальнай, а якраз у беларускім часапісе „Маладосьць", мае сваю глыбокую вымоўу. Ці не задумана гэта касманаўтам, як належны рэванж камуністычным верхаводам Беларусі за зробленую яму „ласку" выпускам першага пра яго фотаальбому ў расейскай мове?

Ст. Станкевіч

ЯК ЯНЫ ДАГАНЯЮЦЬ АМЭРЫКУ...

(Заканчэньне з 4-ай бачыны)

літаральна нідзе ў Савецкім Саюзе не замаўлялі прадуктаў шкла асаблівага складу й спэцыяльнае хвормы".

Кайзэр цьвердзіць, што савецкія кампутары „зробленыя на заказ". Згодна аднаго кансультанта з Ранд Карпарацыі, у выніку гэтага Саветы „асталіся з сваімі кампутарамі прыначся дзесяць год ззаду за намі й праўдападобна, што ніколі ня змогуць нагнаць". Гэны кансультант спасылаецца, што савецкія кампутары — гэта „простыя копіі кампутараў ІБМ трэйцяга пакаленьня". У тым часе, калі зьявіўся Кайзэраў артыкул, ягоны калега з „Пост", Дан Морган, паведамляў: „Даўно хадзілі чуткі, што Саветы ў касмаснай праграме ўжываюць кампутары ІБМ і Юнівэрсал, зразумела, бяз згоды Вашынгтону". Але Вашынгтон ня супрацілўяўся прадажы кампутараў.

Навет „Нью Ёрк Таймс" турбаваўся прадажай кампутараў Савецкаму Саюзу і ў перадавіцы пісаў, што „навет, калі прызначаньня і ўладжаньня для нявінная цывільнага ўжытку... іх можна лёгка перамяніць для небясьпечных мілітарных мэтаў". Гэтак можна крытыкаваць і перадачу амаль усёй іншай заходняй тэхналёгіі й індустрыяльнага знарадзьдзя камуністычнаму бяроку.

Ведаючы сваю тэхналягічную адсталасьць, Савецкі Саюз ці раз рабіў абман яе скрыць. Колькі прыкладаў: савецкі мілітарны журнал аднойчы зьмясьціў здымку быццам савецкага кампутара, які ў запраўднасьці быў копіяй рэклямы для Юнівак. Калі Крэмль апублікаваў здымку быццам задняга боку месяца, зробленую савецкім касьмічным караблём, амэрыканскія мастацкія экспэрты пазналі, што гэта быў малюнак ці навет рысунак вуглём. Маскоўскія фільмы з быццам першага ходу астранаўта ў космасе 35 амэрыканскіх фотаграфічных экспэртаў пазналі й назвалі звычайным абманам. А малюнак першай савецкай касьмічнай станцыі быў выдумкай фантасты ў рэкляме із „Саентыфік Амэрыкан".

Шмат космаснай тэхналёгіі, асабліва ракетнай, можа мець мілітарны ўжытак і Робэрт Кайзэр паставіў надзвычайнае пытаньне: „А ці аднослна ўдасканаленых савецкіх ракетаў і зброі?" Ягоны адказ: „Жывучы тут, пераконваешся, што горшыя яны, чымся пра іх кажуць. Але магчыма ёсьць цэлая тайная індустрыя, што ўдала можа прадукаваць ракеты ў той час, калі звычайная індустрыя намагаецца (бяз посьпеху), каб выпрадукаваць звычайную шпільку для паперы. Больш праўдападобна, што ракеты — як і кампутары — робяць на заказ паадзіночна, а не прадукуюць масава, і гэта пры аграмадных коштах".

І Кайзэрава высноба: „Калі Саветы запраўды пакаралі тэхналёгію ў сваёй мілітарнай гаспадарцы, нашто ім тады па цэлым сьвеце шукаць, пры вялікіх расходах, чужых вынаходкаў і тэхнікі ўсялякага роду... Выглядае, што працэс гэты будзе прадаўжацца гадамі з простай прычыны, што літаральна калі Савецкі Саюз купіць якую ўдасканаленую рэч з заходняе тэхналёгіі, рэч гэтая ўстарэе з часам, як яе заінсталююць і пачнуць ужываць"

У вадным Крэмль наперадзе: ён крадзе й купляе мілітарную тэхналёгію й робіць зь яе добры ўжытак. А Задзіночаныя Штаты руйнуюць сваю тэхналёгію шляхам аднабаковага разбраеньня".

К.

НА ВЫДАВЕЦКІ ФОНД "БЕЛАРУСА"

За папярэдні пэрыяд (кастрычнік 1976) паступілі ў касу нашае газэты падпіска й наступныя ахвяры на Выдавецкі Фонд „Беларуса":

I. ЗША:

А. Прысланыя беспасярэдня ў Рэдакцыю:

1.	І. П. Г.	$ 130.00
2.	Беларускае Жаноцкае Згуртаваньне ў Клíўлендзе	100.00
3.	М. Чупрыкаў	50.00
4.	Д-р Г. Дэдон	50.00
5.	М. Лазоўскі	50.00
6.	В. і М. М.	25.00
7.	А. Прасолаў	25.00
8.	М. Возьняк	25.00
9.	Н. Кушаль	20.00
10.	В Богдан	20.00
11.	Н. Жызьнеўскі	20.00
12.	Інж. В. Станкевіч	20.00
13.	Л. і Ул. Брылеўскія	20.00
14.	А. Русак	20.00
15.	М. Мароз	20.00
16.	В. Шудзейка	20.00
17.	А. Махноўская	20.00
18.	С. Антонік	20.00
19.	Т. Дубініна	20.00
20.	Н. Орса	15.00
21.	П. Мірановіч	15.00
22.	Г. А.	15.00
23.	А. Савёнак	15.00
24.	М. Александровіч	15.00
25.	В. Кажан	15.00
26.	Т. Новік	15.00
27.	К. Верабей	15.00
28.	Я. Л.	10.00
29.	П. Пецька	10.00
30	Э. Даранэвіч	10.00
31.	В. Омэлюсік	10.00
32.	А. Міцкевіч	10.00
33.	В. Данілюк	10.00
34.	Н. Лапушынскі	10.00
35.	П. Брушкевіч	10.00
36.	Хв. Ш.	10.00
37.	Я. Чарнэцкі	5.00

Разам: $ 890.00

Б. Заплачана Прадстаўніку „Беларуса" ў Нью Джэрзі сп. Б. Даніловічу:

1.	А. Шастак	$ 20.00
2.	В. Валаткевіч	20.00
3.	В. Пелеса	20.00
4.	А. Даніловіч	15.00
5.	М. Сільвановіч	10.00
6.	С. Гутырчык	10.00
7.	Л. Клейнбах	10.00
8.	А. Корбут	10.00
9.	В. Харавец	10.00
10.	Л. Літаровіч	10.00
11.	Н. М.	10.00
12.	В. Балтрушэвіч	10.00
13.	В. Дубяга	10.00
14.	А. Протас	10.00
15.	А. Нэстар	10.00
16.	М. Палюховіч	10.00
17.	В. Ш.	10.00
18.	І. Люты	10.00
19.	а. С. Коўш	10.00
20.	Г. Арцюшэнка	10.00
21.	П. Нядзьведзкі	10.00
22.	А. Мінчук	10.00
23.	Я. Валодзька	10.00
24.	А. Евец	10.00
25.	Л. Шурок	10.00
26.	Л. Высоцкі	10.00
27.	М. Бахар	10.00
28.	інж. Э. Ясюк	10.00
29.	Я. Пыган	10.00
30.	П. Кажура	10.00
31.	Я. Азарка	10.00
32.	Ю. Ігнатоўскі	5.00

Разам: $ 350.00

В. Сабрана сп. Я. Лукашэвічам сярод суродзічаў у Клíўлендзе:

1.	інж. К. Калоша	$ 50.00
2.	А. Лук'янчык	30.00
3.	П. В.	30.00
4.	Я. Лукашэвіч	15.00
5.	Я. Ханенка	15.00
6.	Я. Каваленка	10.00
7.	Я. Лукашэвіч (малодшы)	10.00
8.	В. Дунец	10.00
9.	В. Валюкевіч	5.00
10.	А. Яраховіч	5.00
11.	Я. Шымчык	5.00
12.	К. Каляда	5.00
13.	В. Сьлічонак	5.00
14.	а. М. Страпко	5.00
15.	Н. Каваленка	5.00
16.	А. Патапенка	5.00
17.	Я. Логвін	5.00
18.	М. Гаўрылаў	5.00
19.	Ю. Каляда	5.00
20.	М. Калядка	5.00
21.	Я. Яраховіч	5.00
22.	М. Белямук	5.00
23.	Т. Кананчук	5.00
24.	В. Лукашэвіч	5.00
25.	А. Гасьцееў	5.00
26.	В. Падліпскі	5.00

Разам: $ 260.00

II. КАНАДА:

Заплачана прадстаўніку газэты „Беларус" у Канадзе сп. А. Маркевічу:

1.	М. Кулеш	$ 12.00
2.	Л. Карыба	10.00
3.	П. Станкевіч (Нямеччына)	10.00
4.	С. Н.	10.00
5.	М. Кухарчык	10.00
6.	В. Навіцкі	10.00
7.	Я. Саўка	10.00
8.	В. Харэвіч	10.00
9.	А. Варэйка	10.00
10.	А. Р.	2.00
11.	Я. Алешка	2.00

Разам: $ 96.00

III. ЗА АБВЕСТКІ Й КЛІШЫ:

1.	Клішы й абвесткі пра Беларускі Фэстываль у Нью Джэрзі	$ 345.00
2	Спартовы Клюб „Нёман" у Нью Джэрзі за абвестку й клішу	$ 35.00
3.	Фундацыя Льва Сапегі ў Нью Джэрзі за клішу	20.00
4.	Ю. і Ч. Найдзюкі за клішы	20.00

Разам: $ 420.00

IV. КНІЖНЫ ФОНД:

Прададзеныя сп. Б. Даніловічам 11 экз. 3-га тому „Выбраных твораў" М. Гарэцкага **$ 55.00**

Усяго разам: $2,071.00

Усім тым, што прыслалі грошы, Рэдакцыйная Калегія „Беларуса" выказвае шчырае беларускае дзякуй!